

OMAVALVONTAOHJELMA

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Määritelmät	5
3. Hyvinvointialueen omavalvonnan lähtökohdat.....	6
3.1. Lainsäädännöllinen perusta.....	6
3.2. Omavalvonta osana johtamisjärjestelmää	7
3.3. Järjestämisvastuun omavalvonnan keskeiset kokonaisuudet	10
3.3.1. Strategisten tavoitteiden toteutuminen.....	10
3.3.2. Hyvinvointialueen kustannusten kehitys ja rahoituksen riittävyys	13
3.3.3. Väestön palvelutarpeen arviointi ja ennakointi	14
3.3.4. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.....	15
3.3.5. Palvelujen omavalvonta	17
3.3.6. Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	19
3.3.7. Riittävä ja osaava henkilöstö	20
3.3.8. Palvelujen hankkiminen ja riittävä oma palvelutuotanto.....	21
3.3.9. Riittävät tilat, välineet ja tarvikkeet.....	23
3.3.10. Huoltovarmuus, jatkuvuudenhallinta ja poikkeusoloihin varautuminen	25
4. Omavalvonnan toteuttaminen	26
4.1. Omavalvonnan kokonaisprosessi ja sen osaprosessit.....	26
4.1.1. Suunnittelu ja ohjaus.....	28
4.1.2. Toteutus.....	29
4.1.3. Seuranta	31
4.1.4. Kehittäminen.....	33
4.1.5. Omavalvonnan kokonaistoimintaprosessi pelastustoimessa	35
4.2. Omavalvonnan läpileikkaavat prosessit.....	36
4.2.1. Tiedon hyödyntäminen omavalvonnan toteuttamisessa	36
4.2.2. Riskienhallinta.....	41
4.2.3. Viestintä.....	42
5. Palvelutuotannon ohjaus ja valvonta	43
5.1. Palveluntuottajien ohjaus ja valvonta	43
5.2. Palvelutuotannon ohjauksen ja valvonnan menettelyt	44
5.3. Omavalvonnan painopisteet vuodelle 2024–2025	47
6. Omavalvonnan suunnittelu, ohjaus ja kehittäminen	50
6.1. Omavalvonnan suunnittelu ja ohjaaminen.....	50
6.2. Omavalvonnan kehittäminen	51
Liitteet	53

1. Johdanto

Päijät-Hämeen asukkaiden laadukkaiden ja turvallisten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestämistä ja toteutumista varmistetaan hyvinvointialueen omavalvonnalla. Kyse on omavalvonnasta, koska hyvinvointialue valvoo itse vastuullaan olevaa toimintaa ja sen toteutumista. Omavalvonta sisältää ennakoivan, toiminnanaikaisen ja jälkikäteisen laadun- ja riskienhallinnan.

Omavalvonnan strategisen johtamisen pääinstrumentti on omavalvontaohjelma, jossa kuvataan, miten omavalvonta kokonaisuutena Päijät-Hämeen hyvinvointialueella järjestetään. Omavalvontaohjelmassa määritellään, miten palveluiden toteutumista varmistetaan ja seurataan sekä miten havaitut puutteet korjataan.

Omavalvonta on kuvaus siitä, miten hyvinvointialue

- varmistaa tehtäviensä lainmukaisen hoitamisen palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa
- varmistaa asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen saatavuuden, jatkuvuuden, turvallisuuden, laadun, vaikuttavuuden ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden
- varmistaa tehtyjen sopimusten noudattamisen
- varmistaa edellä mainittujen asioiden toteutumisen seurannan
- varmistaa havaittujen puutteiden korjaamisen.

Omavalvontaohjelmassa kuvataan johtamiseen ja toimintaan liittyvät tavat, periaatteet, prosessit, rakenteet ja jatkuvan kehittämisen kokonaisuudet, joiden avulla päästään tavoitteeseen. Omavalvontaohjelma sisältää kuvauksen julkisen ja yksityisen palvelutuotannon ohjauksen ja valvonnan menetelmistä, millä varmistetaan omavalvonnan toteutuminen palvelutuotannossa. Lisäksi sen osana ovat palveluyksiköiden omavalvontasuunnitelmat.

Omavalvonta on osa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen valvonnan kokonaisuutta (kuva 1) ja ensisijainen valvonnan muoto. Se on yksi keskeinen menetelmä toteuttaa [sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa](#). Lisäksi valvonnan kokonaisuutta täydentävät hyvinvointialueen sisäinen ja ulkoinen tarkastus sekä valvontaviranomaisen viranomaisvalvonta, joka kohdentuu varmistamaan hyvinvointialueiden omavalvonnan toteutumista.

Kuva 1 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen valvontakokonaisuus

Omavalvonnalla tavoitellaan ensisijaisesti asukkaiden lakisääteisten, turvallisten ja laadukkaiden palvelujen toteutumisen varmistamista: asiakas- ja potilastasolla palvelutuotannon näkökulmasta sekä organisaatio- ja väestötasolla palvelujen järjestämisvastuun näkökulmasta.

Omavalvontaohjelman hyväksymisen, valmistelun, seurannan ja raportoinnin vastuut määräytyvät seuraavasti:

Dokumentti	Omavalvontaohjelma versio 2.
Valmisteluvastuu	Järjestämisen tuki -yksikkö ja omavalvontajohtaja
Hyväksyjä	Aluehallitus
Seurantamenetelmät	Omavalvonnan sisältöjen seuranta toteutetaan omavalvonnan seurantajärjestelmän ja vuosikellon mukaisesti osana johtamisjärjestelmää. Omavalvontaohjelmadokumentin seuranta osana jatkuvaa kehittämistä.
Raportoinnin kohde ja sykli	Alueen asukkaille ja aluehallitukselle kolme kertaa vuodessa. Ministeriöille kerran vuodessa. Hyvinvointialueen johtoryhmälle kolme kertaa vuodessa. Toimialojen johtotiimeille kuukausittain.
Raportoiva taho	Järjestämisen tuki ja omavalvontajohtaja yhteistyössä toimialojen kanssa aluehallitukselle ja hyvinvointialueen johtoryhmälle. Toimialojen johtotiimien raportointivastuut koordinoitu toimialoittain.
Dokumentin omistaja	Omavalvontajohtaja
Dokumentin päivytystiedot	Päivitetty viimeksi 6.5.2024

2. Määritelmät

Käsite	Määritelmä
Omavalvonta	Omavalvonnalla varmistetaan lakisääteisten ja laadukkaiden palveluiden toteutuminen osana hyvinvointialueen järjestämis- ja tuottamistehtävää. Sen perusajatuksena on varmistaa, että asukkaat saavat toimivat, oikea-aikaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimien palvelut. Se on päivittäisessä toiminnassa elävä toimintakulttuuri, joka sisältää lakisääteisen velvollisuuden lisäksi seurantajärjestelmän palveluiden kehittämisen, laadun varmistamisen ja johtamisen tueksi.
Omavalvonta-ohjelma	Strateginen instrumentti, jonka tehtävänä on varmistaa hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutuminen. Omavalvontaohjelma kuvaa, miten omavalvonta on hyvinvointialueella järjestetty. Se sisältää kuvauksen hyvinvointialueen valvonnan kokonaisuudesta, jolla varmistetaan omavalvonnan toteutuminen julkisessa ja yksityisessä palveluntuotannossa sisältäen neuvonnan ja ohjauksen. Lisäksi ohjelma toimii ohjaavana dokumenttina palveluyksikkökohtaisille omavalvontasuunnitelmille.
Omavalvontasuunnitelma	Omavalvontasuunnitelma on päivittäinen työväline palvelutuotannossa, minkä tarkoituksena on varmistaa toiminnan tasolla laadukkaan ja turvallisen palvelun toteutuminen. Se sisältää asiakas- ja potilasturvallisuuden kokonaisuuden ja kuvaa keskeiset toimenpiteet ja mittarit, joiden avulla palveluyksikkö varmistaa ja valvoo oman toiminnan sekä palvelujen laatua. Omavalvontasuunnitelma tehdään yhteistyössä palveluyksikön henkilöstön ja asukkaiden kanssa.
Valvonta	Palvelunjärjestäjä eli hyvinvointialue valvoo toimintaa siten, että se on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan vaatimustenmukaista. Hyvinvointialue valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita. Valvonta on ennakkoiva, suunnitelmallista ja jälkikäteistä valvontaa. Kaikissa valvonnan muodoissa on keskeistä omavalvonnan toteutumisen varmistamiseen, ohjaus ja neuvonta.
Riskienhallinta	Riskienhallinta on toimintatapa, jolla tunnistetaan, analysoidaan ja hallitaan toimintaan sekä toimintaympäristöön liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia jokapäiväisessä toiminnassa kaikilla organisaatiotasolla. Riskienhallintaa tehdään, kun tarkastellaan ja asetetaan tavoitteita. Riskienhallintaa tehdään myös suunnittelun yhteydessä, mittaritiedon hyödyntämisessä ja vertailussa. Riskienhallintaa tehdään päätöksenteon osana. Riskienhallinnassa tunnistetaan toiminnasta ja toimintaympäristöstä nousevia riskejä ja heikkoja signaaleja ja arvioidaan niiden mahdollisia vaikutuksia organisaation tavoitteisiin sekä tehdään analyysiin perustuvia riskienhallintatoimenpiteitä.
Viranomaisvalvonta	Viranomaisvalvonta on valvontaviranomaisen eli Aluehallintoviraston ja Valviran toteuttamaa valvontaa. Viranomaisvalvonnan tarkoituksena on varmistaa hyvinvointialueen omavalvonnan toteutuminen.

Taulukko 1 omavalvonnan keskeiset käsitteet

3. Hyvinvointialueen omavalvonnan lähtökohdat

3.1. Lainsäädännöllinen perusta

Hyvinvointialueen omavalvonnan lainsäädännöllisen perustan muodostaa:

- [laki hyvinvointialueesta 611/2021](#)
- [laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021](#)
- [laki pelastustoimen järjestämisestä 613/2021](#)
- [laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 714/2023](#)

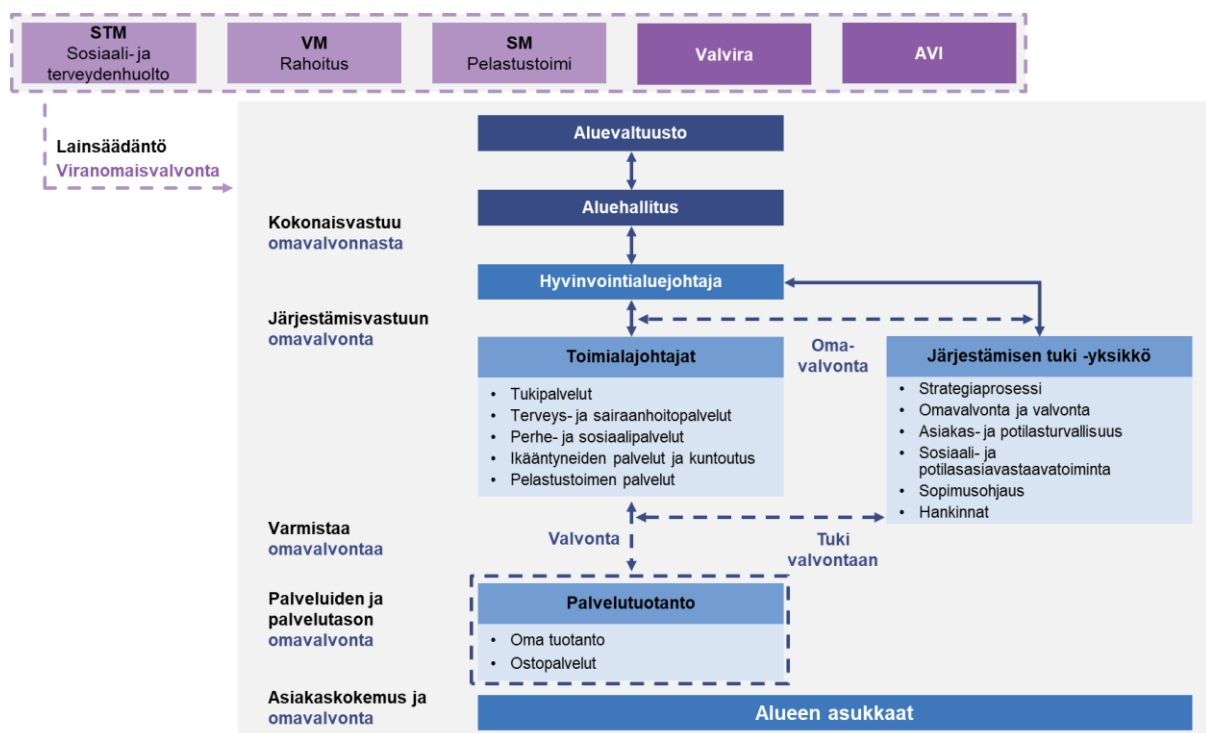
Nämä lait kuvaavat reunaehdot hyvinvointialueen omavalvonnan kokonaisuudelle, jonka toteuttamisen tarkempia sisällöllisiä vaatimuksia määritetään substanssilainsäädännössä. Omavalvonnan lainsäädännön edellyttämät neljä keskeistä osa-aluetta ovat järjestämisvastuun varmistaminen, seuranta- ja arviointivelvollisuus, tuottamisen ohjaus ja valvonta sekä omavalvonnan toteuttaminen. Näiden osa-alueiden sisältöjä kuvataan taulukossa 2. Hyvinvointialue laatii omavalvontaohjelman, jossa kuvataan omavalvonnan kokonaisuus, jota hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluissa noudatetaan.

Järjestämisvastuun varmistaminen	Seuranta- ja arviointivelvollisuus	Tuottamisen ohjaus- ja valvontavelvollisuus	Omavalvonnan toteuttaminen
Varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen ja kansallisten tavoitteiden toteutuminen.	Seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin.	Ohjattava ja valvottava omaa ja yksityistä palvelutuotantoa.	Tunnistettava riskit ja määriteltävä niihin suojaavat toimenpiteet.
Varmistettava palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus.	Seurattava palvelujen tarvetta, saatavuutta, laatua, turvallisuutta, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä kustannuksia ja tuottavuutta.	Varmistettava yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtyjen sopimuksien toteutuminen.	Kehitettävä laadukkaat, turvalliset ja vaikuttavat prosessit, palveluketjut ja toimintamallit.
Varmistettava riittävä johtamis-/osaaminen, toimintakyky ja valmius järjestämisvastuun toteuttamiseen.	Seurattava ja arvioitava strategisten tavoitteiden toteutumista.	Varmistettava, että palveluntuottajilla on riittävät ammatilliset, toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset.	Määriteltävä turvallisuutta edistävät linjaukset ja ohjeistukset.
Toteutettava hankinnat asianmukaisesti ja lainsäädännön edellyttämällä tavalla sopimuksiin perustuen.	Seurattava ja arvioitava omavalvonnan toteutumista.	Vaadittava epäkohtien korjaamista asetetussa riittävässä määräajassa.	Oma-/valvonta varmistaa, että palvelut ovat sisällöltään ja laadultaan asiakkaiden ja potilaiden tarpeiden ja turvallisuuden mukaiset.

Taulukko 2 lainsäädännön edellytykset hyvinvointialueen omavalvonnalle

3.2. Oma- ja valvonta osana johtamisjärjestelmää

Oma- ja valvonnan laaja kokonaisuus koskettaa kaikkia hyvinvointialueen toimijoita aina alueen asukkaista päättäviin toimielimiin saakka. Jokaiselle toimijalle on määritelty oma- ja valvonnan vastuut, velvollisuudet ja vaikuttamiskanavat. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen oma- ja valvonnan vastuut on kirjattu hallintosääntöön, ja niiden yhteys muihin toimijoihin on kuvattu alla olevassa kuvassa (kuva 2.). Oma- ja valvonnan toteuttamisessa on keskeistä hyödyntää asiakkailta, potilailta, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä henkilöstöltä kerättävää palautetta.

Kuva 2 Oma- ja valvonnan yhteys hyvinvointialueen toimintaan ja toimijoihin

Aluehallitus vastaa hyvinvointialueen oma- ja valvonnan kokonaisuudesta ja hyväksyy sitä määrittelevän oma- ja valvontaohjelman sekä valvoo, että oma- ja valvontaohjelma toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti ja tuloksellisesti. Hyvinvointialuejohtaja ja toimialajohtajat vastaavat siitä, että tuottamisen oma- ja valvonta ja valvonta on järjestetty. Hyvinvointialuejohtajan alainen virkasuhteessa oleva järjestämisen tuen johtaja vastaa hyvinvointialueen oma- ja valvonnan toteuttamisesta. Tulosaluejohtaja vastaa tulosalueen ja tulosityksikönpäällikkö tulosityksikön oma- ja valvonnan toteuttamisesta. Tulosityksikön ja lähiesihenkilön vastuulla on oma- ja valvonnan toteuttaminen oma- ja valvontaohjelman ja oma- ja valvontasuunnitelmien mukaisesti.

Järjestämisen tuki -yksikön omavalvontatiimi vastaa omavalvontajohtajan johtamana omavalvonnan kokonaisuuden sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta edistävien toimintatapojen suunnittelusta ja kehittämisestä yhteistyössä toimialojen kanssa.

[Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian 2022-2026 ja toimeenpanosuunnitelman](#) mukaan hyvinvointialueen tulee seurata sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuuden tilaa ja laatua käyttäen monipuolisesti eri seurantamenetelmiä. Strategian ydin on välttää vältettävissä olevaa haittaa.

Omavalvonnan tavoite on varmentaa asiakas- ja potilasturvallisuus. Asiakkaan/potilaan saaman hoidon, hoivan ja palvelun tulee edistää hänen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja taloudellista hyvinvointiaan. Hoidon, hoivan ja palvelun tulee olla vaikuttavaa ja näyttöön perustuvaa. Ne tulee toteuttaa oikein ja oikea-aikaisesti siten, ettei siitä aiheudu ylimääräistä haittaa.

Hyvinvointialueen tukipalveluiden toimialalla on merkittävä rooli omavalvonnan toteuttamisen tukemisessa. Tukipalveluiden toimiala tuottaa hyvinvointialueelle merkittäviä palveluita, kuten riskienhallinta-, henkilöstö-, tietoturva-, toimitila-, valmiuden- ja varautumisenpalvelut.

Hyvinvointialueen omavalvonta ja valvonta organisoidaan Päijät-Hämeen yhteistyömallina (taulukko 3). Toimialojen vastuulla on omavalvonnan ja valvonnan johtaminen, resurssointi ja toteuttaminen. Järjestämisen tuen yksikkö osallistuu kansalliseen kehittämiseen sekä sen pohjalta kehittää hyvinvointialueelle yhtenäisiä menetelmiä ja toimintamalleja yhteistyössä toimialojen kanssa sekä tukee toimialoja valvonnan toteuttamisessa. Omavalvonnan yhteistyömallilla tavoitellaan omavalvonnan menetelmällisen osaamisen, kansallisen kehityksen ja palvelujen substanssiosaamisen yhdistämistä tehokkaaksi ja laadukkaaksi omavalvontatoiminnaksi. Valvontatyötä tekee siihen koulutettu henkilöstö. Henkilöstön yhteystiedot löytyvät hyvinvointialueen verkkosivuilta.

Omavalvonnan yhteistyömallin kokonaisuus

- Järjestämisen tuen yksikkö vastaa omavalvonnan kokonaiskoordinaatiosta, kokonaisuuden kehittämisestä sekä tukee järjestämisvastuun omavalvonnan ja valvonnan toteuttamista.
- Toimialat vastaavat omavalvonnan toteuttamisesta kaikilla osa-alueilla.
- Järjestämisen tuen yksikkö ja toimialat kehittävät yhteistyössä omavalvonnan sisältöjä ja menetelmiä.
- Ulkoiset palveluntuottajat vastaavat palvelujensa omavalvonnasta ja alihankkijoiden valvonnasta.

Järjestämisen tuen yksikkö	Toimialat
• Osallistuu kansalliseen kehittämiseen ja tuo viimeisimmän sisältö- ja vaatimustiedon hyvinvointialueen toiminnan kehittämisen tueksi. • Vastaa kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian toimeenpanosta. • Vastaa omavalvontaohjelman valmistelusta. • Vastaa yhtenäisten omavalvonnan ja valvonnan sekä sopimusvalvonnan menetelmien kehittämisestä yhteistyössä toimialojen kanssa. • Vastaa omavalvonnan seurannan ja raportoinnin keskitetystä kehittämisestä. • Osallistuu hyvinvointialueen omavalvonnan, valvonnan ja asiakas- ja potilasturvallisuuden osaamisen vahvistamiseen.	• Osallistuvat hyvinvointialueen omavalvonnan ja valvonnan kehittämiseen. • Vastaavat omavalvonnan, valvonnan ja sopimusvalvonnan sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden toimeenpanosta ja toteuttamisesta. • Kirjoittavat omavalvontasuunnitelmat. • Toteuttavat omavalvonnan seurannan. • Määrittelevät omavalvonnan painopisteet ja tuottavat julkiseen raporttiin kehittämistoimenpiteet. • Vastaavat valvonnan toteuttamisesta ja resurssoinnista. • Tukevat ulkoisia palveluntuottajia, omavalvonnan toteuttamisessa ja osaamisen vahvistamisessa. • Vastaavat hyvinvointialueen omavalvonnan, valvonnan ja asiakas- ja potilasturvallisuuden osaamisen vahvistamisesta.

Taulukko 3 Omavalvonnan organisoiminen Päijät-Hämeen hyvinvointialueella.

3.3. Järjestämisvastuun omavalvonnan keskeiset kokonaisuudet

Järjestämisvastuun omavalvonnalla tarkoitetaan hyvinvointialueen asukkaiden palveluiden järjestämisen varmentamista. Johtamisjärjestelmä tukee omavalvonnan toteuttamista niin, että prosesseihin liittyvät riskit tunnistetaan ja niihin määritellään suojaavat toimenpiteet. Järjestämisvastuun toimenpiteet kohdistetaan kymmeneen keskeiseen omavalvonnan osa-alueeseen (taulukko 4).

Järjestämisvastuun keskeiset kokonaisuudet, joihin omavalvonta kohdistuu

1	Strategisten tavoitteiden toteutuminen
2	Hyvinvointialueen kustannusten kehitys ja rahoituksen riittävyys
3	Väestön palvelutarpeen arviointi ja ennakointi
4	Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
5	Palvelujen omavalvonta
6	Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus
7	Riittävä ja osaava henkilöstö
8	Palvelujen hankkiminen ja riittävä oma palvelutuotanto
9	Riittävät tilat, välineet ja tarvikkeet
10	Huoltovarmuus, jatkuvuus, poikkeusoloihin varautuminen

Taulukko 4 Järjestämisvastuun keskeiset kokonaisuudet, joihin omavalvonta kohdistuu.

3.3.1. Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Strategisten tavoitteiden toteutumisen varmistaminen on keskeinen osa hyvinvointialueen omavalvontaa. Hyvinvointialueen strategiaprosessi kytkeytyy alueen poliittiseen päätöksentekojärjestelmään. [Hyvinvointialueen strategia](#) laaditaan ja päätetään valtuustokausittain. Sen vahvistaa aluevaltuusto. Strategian valmistelussa arvioidaan alueen väestön palvelutarvetta, toteutetaan nykytilan arviointi sekä luodaan näkymä megatrendeihin ja tulevaisuuskuviiin, jotka vaikuttavat hyvinvointialueen toimintaan. Strategiatyössä käytetään alueen asukkaita ja keskeisiä sidosryhmiä osallistavia menetelmiä, joilla varmistetaan alueen asukkaiden ja keskeisten kumppaneiden mahdollisuus vaikuttaa strategisiin tavoitteisiin. Strategiassa huomioidaan alueen asukkaiden hyvinvointi, palvelujen järjestämisen ja tuottamisen strategiset linjaukset, palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka

sekä alueen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Hyvinvointialueen talouden suunnittelulla ja ohjauksella varmistetaan strategisten tavoitteiden toteutuminen.

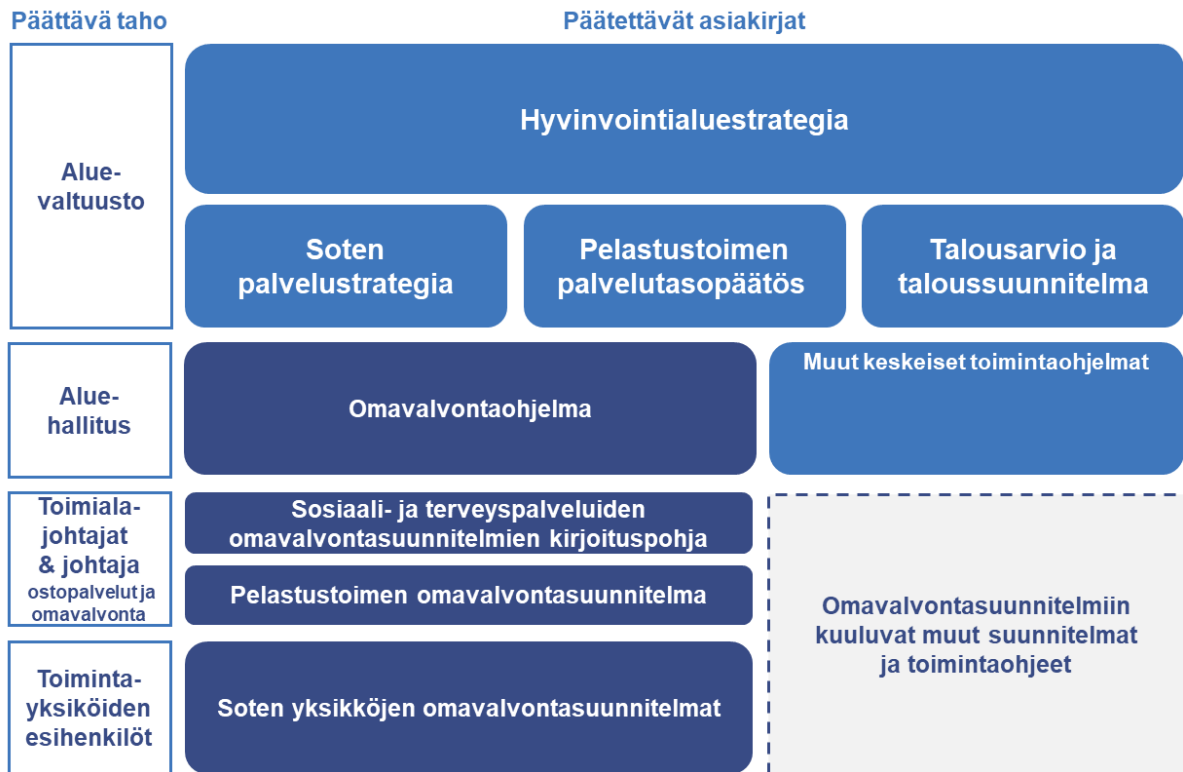
Osana strategiaproessia hyvinvointialueelle laaditaan [palvelustrategia](#), jossa on huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet. Palvelustrategiassa määritellään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen pitkän aikavälin tavoitteet ja se, miten alueen väestön tarpeiden mukaiset palvelut toteutetaan. Palvelustrategian hyväksyy aluevaltuusto.

Pelastustoimelle laaditaan osana strategiaproessia [palvelutasopäätös](#). Palvelutasopäätöksen valmistelee turvallisuuden ja varautumisen lautakunta, ja sen hyväksyy aluevaltuusto. Pelastustoimen palveluiden mitoitus perustuu riskianalyyysiin, jossa on arvioitu sellaiset valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset riskit ja uhkat, joihin pelastustoimessa tulee lain perusteella varautua. Palvelutasopäätöksessä pelastustoimen palvelut on jaettu onnettomuuksien ehkäisyn, pelastustoiminnan ja väestönsuojeluun varautumisen palveluihin. Palvelutasopäätös sisältää myös suunnitelman palveluiden kehittämisestä.

Hyvinvointialueen palvelustrategia ja pelastustoimen palvelutasopäätös kytkeytyvät hyvinvointialueen strategiaan. Strategian toimeenpanemiseksi hyvinvointialueelle on laadittu keskeisille hyvinvointialuetasoisille tavoitteille toimintaohjelmia ([henkilöstöohjelma](#), [osallisuusohjelma](#), [viestintäohjelma](#), toimitaloohjelma, monituottajuusohjelma, [ICT-ohjelma 2024-2026](#)). Toimintaohjelmien lisäksi hyvinvointialueen toimialoilla on laadittu toimintasuunnitelmia, esimerkiksi eri asiakasryhmiä koskeville palvelurakenneuudistuksille tai toiminnan muille kehittämistavoitteille. Toimialat vastaavat siitä, että niillä on käytössä toimintasuunnitelmat hyvinvointialueen strategisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Toimintasuunnitelmissa kuvatut tavoitteet on laadittu toimintayksikkökohtaisesti. Jokaisen työntekijän tulee tunnistaa, mitkä ovat työyksikön keskeiset toiminnan kehittämistavoitteet ja miten niitä seurataan.

Hyvinvointialueen palvelustrategialle on laadittu toimeenpanosuunnitelma, jonka toteutumista seurataan osavuositain. Hyvinvointialueella on määritelty mittarit, joilla seurataan hyvinvointialueen strategian, palvelustrategian ja palvelutasopäätöksen toteutumista. Strategian tavoitteita seurataan määritellyillä johdon avainmittareilla. Palvelustrategian seurantamittarit on määritelty palvelustrategian toimeenpano-ohjelman tulokorteissa ja palvelutasopäätöksen mittarit palvelutasopäätöksessä.

Osana omavalvontaa strategisten tavoitteiden toteutumista seurataan osavuositain ja raportoidaan julkisesti osavuositarkastuksittain. Strategian toimeenpanon seurannan toteuttaa nimetyt vastuuhenkilöt. Vastuuhenkilöt muodostavat tilannekuvan strategian toteutumisesta, tunnistetuista onnistumisista ja poikkeamista, joiden pohjalta laaditaan toimenpiteet. Omavalvonnassa strategisten tavoitteiden seurannan tavoitteena on alueen asukkaiden, hyvinvointialueen johdon ja päättäjien yhteinen näkymä siitä, miten hyvinvointialueen strategiset tavoitteet toteutuvat käytännössä.

Kuva 3 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategisten dokumenttien dokumenttikartta

Omavalvontaohjelma on yksi Päijät-Hämeen hyvinvointialueen keskeisistä toimintaohjelmista, joista aluehallitus päättää (kuva 3). Omavalvonnan rooli suhteessa muihin keskeisiin toimintaohjelmiin on varmentaa niiden toteutumista ja määritetyissä tavoitteissa onnistumista.

Omavalvonnan dokumenttikokonaisuus koostuu omavalvontaohjelmasta sekä sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluyksiköiden omavalvontasuunnitelmista, jotka sisältävät kuvauksen hyvinvointialueen valvonnan kokonaisuudesta. Hyvinvointialueella on toimintaa ohjaavia ja omavalvontaa tukevia työ- ja toimintaohjeita, joista keskeisimmät linkitetään osaksi omavalvontasuunnitelmia. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoimialalle on laadittu yhteinen omavalvontasuunnitelman kirjoituspohja, jolle toimialat kirjoittavat oman palveluyksikkökohtaisen omavalvontasuunnitelmansa. Yksityiset palvelutuottajat kirjoittavat omat omavalvontaohjelmansa ja -suunnitelmansa lainsäädännön sekä Valviran määräyksen mukaisesti.

Omavalvonnan dokumentit kootaan hyvinvointialueen verkkosivuille, josta löytyy omavalvontaohjelma, pelastustoimen omavalvontasuunnitelma sekä hyvinvointialueen oman tuotannon omavalvontasuunnitelmat.

3.3.2. Hyvinvointialueen kustannusten kehitys ja rahoituksen riittävyys

Hyvinvointialueen rahoitus tulee valtiolta ennalta määritellyn laskentamallin mukaisesti. Rahoituksella tulee turvata alueen sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestäminen. Hyvinvointialue suunnittelee, miten valtiolta saatu rahoitus käytetään.

Hyvinvointialueen talouden seuranta tapahtuu monitasoisesti. Pitkän aikavälin rahoituksen riittävyttä arvioidaan valtiovarainministeriön tuottamien niin sanottujen painelaskelmien avulla. Panielaskemat muodostavat perustan talouden tasapainotusohjelmien laadinnalle, mikäli nähdään että kustannus- ja palvelutarpeen kehitys huomioiden rahoitus ei tule riittämään alueen asukkaiden palveluiden järjestämiseen. Panielaskelmista muodostuu valtion talousarvioon hyvinvointialueiden kokonaisrahoitus, joka jaetaan tarveperusteisesti alueille erillisellä päätöksellä.

Vuosittaisessa rahoituksessa otetaan huomioon säädös- ja tehtävämuutokset. Vuosittainen rahoitus sekä hyvinvointialueen keräämät omat tuotot muodostavat vuosittaisen talousarvion suunnittelukehyksen. Kehys jaetaan toimialoille, jotka talousarvion valmistelun osana jakavat sen tulosalueille ja suunnittelevat toiminnalliset tavoitteet rahoituksen rajaamalla ja strategioiden edellyttämällä tavalla.

Tilikauden aikana hyvinvointialueen taloutta raportoidaan ja seurataan kokonaisuutena ja organisaation eri tasoilla hallintosäännön mukaisesti. Lisäksi laaditaan laajemmat osavuosikatsaukset kaksi kertaa vuodessa (tammi-huhtikuu, tammi-elokuu). Joka kuukausi talouden yksikkö muodostaa ennusteen koko vuoden toteutumasta. Toimialojen johto osallistuu näkemyksen muodostamiseen.

Poikkeamat talousarviossa raportoidaan ja toimialoilta edellytetään tarvittaviin toimiin ryhtymistä mahdollisuuksien mukaan. Tilikauden aikana laaditaan tarvittaessa muutostalousarvio, jossa huomioidaan riittävällä tasolla talouden perusteissa tapahtuneet muutokset ja poikkeamat sekä arvioidaan niiden vaikutusta toimintaan. Talouden toteumasta vastaavat tilivelvolliset määrittävät vuosittain talousarviossa. Tuottavuuden ja vaikuttavuuden (sis. kustannusvaikuttavuutta) arviointiin tuotetaan taloustietoa ja tarpeen mukaan erilaisia vaihtoehtoisia tuotantotaparatkaisuja.

Pilottina toteutetaan vuoden 2024 talousarviossa ilmiöbudjetointina ”lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistäminen” -kokonaisuus, jolla halutaan seurata useamman vuoden tarkastelujaksolla tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta hyvinvointialueen kustannuksiin. Toimenpiteiden vaikutus tunnistetaan mittareiden kautta.

3.3.3. Väestön palvelutarpeen arviointi ja ennakointi

Hyvinvointialue kartoittaa väestön palvelutarvetta ja sen kehitystä osana strategiaprosessia. Hyvinvointialue asettaa palvelustrategiassa tavoitteet sille, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan ottaen huomioon hyvinvointialueen asukkaiden palvelutarpeet.

Väestön palvelutarvetta arvioidaan ja ennakoidaan hyödyntäen:

- tilastokeskuksen väestöennustetta
- terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arviota hyvinvointialueesta
- alueellista hyvinvointikertomusta
- hyvinvointialueen toiminnan seurannasta saatua tietoa
- alueen asukkaiden ja vaikuttamistoimielinten osallistamista
- kansallista KUVA-mittaristoa
- väestön sairastavuustietojen ja PYLL-indeksien analysointitietoa
- muiden toimintaympäristövaikutusten tarkastelua
- henkilöstön saatavuuden ennustetta.

Saadun tiedon pohjalta tehdään yksityiskohtaisempaa erityisryhmäkohtaista palvelutarpeen arviointia, jonka avulla ennakointia toteutetaan toimialojen kehittämisohjelmien valmistelussa ja toteutuksessa.

Osana hyvinvointialueen asiantuntija-arviointeja sekä ministeriöiden (valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö) ja hyvinvointialueen ohjausneuvotteluja varmennetaan väestön palvelutarpeen riittävä arviointi. Lisäksi sitä tarkastellaan aktiivisesti strategiakauden aikana ja/tai kansallisten tavoitteiden muuttuessa. Hyvinvointialue seuraa toimintansa vaikutuksia väestön palvelutarpeeseen osana toiminnan johtamista toimialoilla toiminnoittain. Seurannassa hyödynnetään valittuja KUVA-mittareita ja alueellisen hyvinvointisuunnitelman mittareita. Seurantatietoa kootaan alueelliseen hyvinvointikertomukseen.

Hyvinvointialueella tehtävät päätökset ovat usein laajoja ja vaikuttavat merkittäväällä tavalla asukkaisiin. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittaa kuntia ja hyvinvointialueita ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Myös terveydenhuoltolaki (1326/2010) velvoittaa arvioimaan ennalta päätösten vaikutuksia ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi tukee organisaation ennakointikykyä ja vahvistaa päätösten vaikuttavuutta. Se varmistaa, että päätösesityksen arvioinnissa huomioidaan, miten päätösehdotuksien vaikutukset kohdistuvat muun muassa asukkaisiin, organisaatioon, henkilöstöön tai talouteen. Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi hyvinvointialueella on yhteistyöprosessi, johon osallistuvat tarpeen mukaan hyvinvointialueen eri alojen asiantuntijat, työntekijät ja päättäjät, ja joka muodostaa kokonaiskuvan päätöksen vaikutuksista.

Hyvinvointialueella pilotoidaan ja otetaan käyttöön päätösten vaikutusten ennakkoarviointi sellaisten päätösten osalta, joilla on merkittäviä vaikutuksia hyvinvointialueen asukkaiden hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen, tai jos kyseessä on muutos palveluissa tai uusi palveluiden järjestämistapa. Ennakkoarviointi tehdään myös silloin, kun päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä tai sillä on vaikutuksia henkilöstöön. Hyvinvointialueen laajennetulle johtoryhmälle on järjestetty koulutus päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnista ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta on käynnistänyt päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin lautakunnan oikaisukelpoisten päätösten osalta.

3.3.4. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä vastaava lakisääteinen toimielin on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta. Lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimielinorganisaatioon kuuluvat kunta- ja järjestöyhteistyötä edistävät yhdyspintaneuvottelukunta ja järjestöneuvottelukunta. Tiivistä yhteistyötä tehdään asiakas- ja osallisuuslautakunnan kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta edistää järjestöjen toimintaedellytyksiä muun muassa myöntämällä vuosittain järjestöavustuksia hyväksymänsä järjestöyhteistyön mallin ja avustussäännön mukaisesti. Päijät-Hämeen liitto, alueen kunnat ja hyvinvointialue ovat laatineet vuonna 2023 yhdyspintatyötä linjaavan yhteistyöpöytäkirjan, jossa määritellään osapuolten välisen yhteistyön tausta ja tarkoitus, tavoitteet, perusta, pelisäännöt, työnjako ja yhteistyön muodot sekä viestinnän vastuut.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet kiinnittyvät Päijät-Hämeessä alueellisesti hyväksyttyihin, aluevaltuustokaudet ylittäviin hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen (hyte)-kärkiin, joita ovat osallisuus ja yhteisöllisyys, mielen hyvinvointi, arjen turvallisuus sekä päihteettömyys ja terveelliset elintavat. Kärkien mukaisen toiminnan tavoitteet ja toimenpiteet määritellään aluevaltuustokausittain laadittavassa alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa. Tavoitteet perustuvat edellisen aluevaltuuston toimintakautensa lopussa hyväksymään hyvinvointikertomukseen. Vuosittain elokuussa käytävän hyte-neuvottelun määrittelemät hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön painopisteet huomioidaan alueen kuntien, järjestöjen ja hyvinvointialueen seuraavan vuoden toiminnan ja talouden suunnittelussa. Neuvottelun lähtökohtana toimii vuosittain huhtikuussa julkaistava edellisen vuoden hyvinvoinnin tilaa ja hyvinvointia ja terveyttä edistäneitä toimia kuvaava hyvinvointiraportti.

Hyvinvointialueen toimialat toteuttavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kaikessa toiminnassaan ja ovat määritelleet erikseen toimialakohtaiset hyte-tavoitteet. Tavoitteita seurataan osavuositarkastuksissa ja hyvinvointiraportissa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä käsitellään säännöllisesti hyvinvointialueen johtoryhmän ja toimialojen johtoryhmien kuukausikokouksissa.

Hyvinvointialueen perhe- ja sosiaalipalvelujen toimialalla toimii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja yhdyspintatyön asiantuntijayksikkö, jonka tehtävänä on koordinoida lakisääteistä hyte- ja yhdyspintatyötä alueella sekä valmistella toimielinten toimintaa. Lisäksi asiantuntijayksikkö edistää hyte-tiedolla johtamista, seuraa ja raportoi alueen hyvinvoinnin tilaa ja sitä edistävää toimintaa, koordinoi ja toteuttaa erityisesti valtimotautien ehkäisyyn liittyvää elintapaohjausta ja ryhmätoimintaa, luustoterveyden edistämistä ja kaatumisten ehkäisyä sekä koordinoi ehkäisevää päihdetyötä, edistävää mielenterveystyötä, perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyä sekä digi- ja rahapelaamisen haittojen ehkäisyä. Asiantuntijayksikkö tekee tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen toimialojen palvelutuotannon, omavalvontatiimin, osallisuustoimijoiden, tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyksikön (TKI), henkilöstöhallinnon eli HR:n, talouden, sopimusohjauksen ja viestinnän kanssa toimeenpannan osaltaan niiden toimintaohjelmia.

Päijät-Hämeen kaikissa kunnissa on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä sekä hyte-koordinaattori. Lisäksi kunnissa toimii kymmeniä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekeviä työryhmiä ja verkostoja. Alueellinen hyte-koordinaattorien verkosto yhteensovittaa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Hyvinvointialueen asiantuntijayksikkö koordinoi ja tukee verkoston toimintaa.

Verkostotyö on keskeinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työmuoto. Ehkäisevää työtä tehdään alueellisesti neljän tuulen mallin mukaisesti. Malliin kuuluvat ehkäisevä päihdetyö, edistävä mielenterveystyö, perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy sekä digi- ja rahapelaamisen haittojen ehkäisy. Alueellinen ehkäisevän työn koordinaatioryhmä koordinoi työtä ja kolme asiantuntijaverkostoa tuottaa ilmiöpohjaista tietoa toimeenpanon tueksi sekä tukee toimintaa. Hyvinvointialueen ravitsemusyksikkö koordinoi alueellisia ravitsemusterveyden edistämisen verkostoja, joita ovat ravitsemusterveyden edistämisen työryhmä, ruokakasvatustyöryhmät, ikääntyneiden vajaaravitsemustyöryhmä, Syödään yhdessä -verkosto ja ruokapalvelupäälliköiden työryhmä. Päijät-Hämeen liitto koordinoi alueellisia maahanmuuton, kulttuurin ja liikunnan ohjelmia monimuotoisessa yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtakunnallisena kannustimena toimii kuntien ja hyvinvointialueen hyte-kerroin, jossa tulos- ja prosessi-indikaattorien kautta seurataan ja rahoitetaan alueiden hyte-työtä. Vuonna 2023 Päijät-Häme sai hyte-kertoimen perusteella valtionavustusta yhteensä noin 12 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueella toimii yhdyspintaneuvottelukunnan perustama hyte-kertoimen seurantatyöryhmä, jossa kullekin indikaattorille nimettyjen vastuuhenkilöiden johdolla edistetään indikaattoritiedon saatavuutta ja indikaattoreiden kuvaaman toiminnan laatua. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntijayksikkö koordinoi työryhmän toimintaa.

3.3.5. Palvelujen omavalvonta

Palvelujen omavalvonta on palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen kuuluvaa ennakoivaa, toiminnanaikaista ja jälkikäteistä laadun- ja riskienhallintaa, jolla osaltaan varmistetaan asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutuminen. Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan on varmistettava omavalvonnalla palvelujensa saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus. Hyvinvointialueen omat palveluntuottajat ja ostopalveluntuottajat noudattavat hyvinvointialueen omavalvontaohjelman mukaisia linjauksia.

Omavalvontaohjelmassa hyvinvointialue palvelujen järjestäjänä on kuvannut keskeiset prosessit, palveluketjut ja toimintatavat omavalvonnan toteuttamiseksi. Hyvinvointialueen strategia tukee asiakas- ja potilasturvallisuutta edistävien toimintatapojen ja prosessien toimeenpanoa.

Palvelujen omavalvonnan toteutumisen varmistamiseksi laaditaan omavalvontaohjelmaan täydentävä palveluysikkökohtainen omavalvontasuunnitelma, joka on palveluiden toteuttamisen ja kehittämisen päivittäinen työväline. Siinä määritellään noudatettavat toimintatavat ja niiden toteuttamisen seuranta työyksiköitasolla. Omavalvonnan käytännön toteuttamisessa on oleellista henkilöstön sitoutuminen ja ymmärrys omavalvonnan merkityksestä, tarkoituksesta ja tavoitteista. Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle on tehty [omavalvonnan video](#), joka kuvaa keskeisesti omavalvonnan ideologian. Lisäksi hyvinvointialueen yleisperehdytyksestä löytyy omavalvonnan koulutuskokonaisuus koko henkilöstölle.

Omavalvontasuunnitelmaan palveluysiköt kirjaavat ja kuvailevat mahdollisimman konkreettisesti omat toimintakäytäntönsä, joiden avulla yksiköissä varmistetaan toiminnan ohjaaminen, seuranta ja kehittäminen. Suunnitelmassa on määritelty toimintamallit, ohjeet, mittarit ja menetelmät, joiden avulla päämäärään päästään. Osana omavalvonnan toimeenpanoa eri osa-alueille nimetään omat vastuuhenkilöt. Omavalvontasuunnitelmaa tehtäessä ja omavalvontaa toteutettaessa huomioidaan asiakkailta ja potilailta sekä heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä henkilöstöltä säännöllisesti kerättävä palaute.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle on laadittu palvelujen yhdenvertaisuuden toteutumisen tukemiseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, joka koskee kaikkia hyvinvointialueen toimijoita, niin omaa tuotantoa kuin ostopalvelun tuottajia. Ostopalveluntuottajat laativat hyvinvointialueen suunnitelman lisäksi omaan toimintaansa tarkemman yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman, jossa nimetään konkreettisia toimia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Hyvinvointialueen omat palvelut kuvaavat konkreettiset toimet jatkossa osaksi omavalvontasuunnitelmia.

Palveluiden omavalvonnan osa-alueiden velvollisuudet ja määritelmät

Osa-alue	Velvollisuudet ja määritelmä
Saatavuus	Palveluntuottajat seuraavat palvelujensa saatavuutta säännöllisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Järjestämisvastuun toteutumisen varmistamiseksi saatavuutta on tarkasteltava myös yhdenvertaisen saatavuuden toteutumisen näkökulmasta. Saatavuudella tarkoitetaan tilaa, jossa asukkaan tarpeisiin vastaavia sosiaali- ja terveystalvuuja sekä pelastustoimenpalveluita on riittävästi tarjolla ja oikea-aikaisesti käytettävissä.
Jatkuvuus	Palveluntuottajat seuraavat palvelujensa jatkuvuutta säännöllisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Järjestämisvastuun toteutumisen varmistamiseksi jatkuvuutta on tarkasteltava myös palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisen näkökulmasta. Jatkuvuudella tarkoitetaan sosiaali- ja terveystalvuujuen osalta asiakkaan hoidon jatkuvuutta ja palvelujen tuottamisen jatkuvuutta. Palveluketjujen sujuvuudella tarkoitetaan hoito- ja palvelusuhteen sekä siihen liittyvän vuorovaikutuksen jatkuvuutta. Tiedonkulun jatkuvuudella tarkoitetaan sitä, että palvelunkäyttäjää koskeva tieto siirtyy katkeamatta eri palveluntarjoajien välillä. Pelastustoimen palvelujen osalta jatkuvuudella tarkoitetaan varautumista, sekä häiriö- sekä poikkeustilanteiden huomiointia.
Turvallisuus ja laatu	Palveluntuottajat seuraavat palvelujensa asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä laatua säännöllisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Järjestämisvastuun toteutumisen varmistamiseksi seurannassa tulee huomioida niin sosiaali- ja terveystalvuujuihin sovellettavat kuin myös pelastustoimeen sovellettavat lakisääteiset laatu- ja turvallisuusvaatimukset ja määritelmät. Turvallisuuden ja laadun omavalvonnalla varmistetaan toiminnan jatkuvan kehittämisen ja riskienhallinnan toteutumista.
Vaikuttavuus	Palveluntuottajat seuraavat palvelujensa vaikuttavuutta joko toiminnan aikaansaaman muutoksen, tilan vakauttamisen ja/tai kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystalvuujuen vaikuttavuudella tarkoitetaan toiminnalla aikaansaattua muutosta yksilön ja väestön terveydentilassa, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa. Pelastustoimen vaikuttavuudella tarkoitetaan toiminnan tuloksia. Kustannusvaikuttavuudella tarkoitetaan muutoksen suhdetta sen aikaansaamiseksi käytettyihin ja ennaltaehkäisevällä toiminnalla säästettyihin euroihin.
Yhdenvertaisuus	Palveluntuottajat ja seuraavat palvelujensa järjestämistä asukkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan mm. palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta sekä toteutumista huomioiden asukkaiden kielelliset oikeudet sekä sukupuolten sekä vähemmistöjen tasa-arvon edistäminen. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista tulee tarkastella palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden näkökulmasta järjestämisvastuun toteutumisen varmistamiseksi. Saavutettavuudella tarkoitetaan palvelujen sopivuutta kaikille käyttäjille ja niiden saatavilla oloa asukkaan yksilölliset tarpeet huomioiden.
Asiakaskokemus ja osallisuus	Palveluntuottajat mittaavat systemaattisesti palvelujensa asiakaskokemusta ja seuraavat osallisuuden toteutumista. Asiakaskokemusta mittaamalla pyritään tunnistamaan keskeisiä palvelujen kehittämisen mahdollisuuksia ja mahdollisia epäkohtia palveluprosessissa. Osallisuutta mittaamalla ja tukemalla pyritään tilaan, jossa asiakas osallistuu ja kokee vaikuttavansa erityisesti oman hoidon

	osalta palvelujen kehittämiseen, suunnitteluun, tuottamiseen ja arviointiin sekä niistä päättämiseen vuorovaikutteisesti hyvinvointialueen ammattilaisten kanssa.
Henkilöstö	Palveluntuottajat seuraavat henkilöstön osaamista, osaamisen kehittämistä, työhyvinvointia, työturvallisuutta sekä toimintakykyä. Seuranta tulee toteuttaa huomioiden sekä henkilöstön toimintakyvyn merkitys hyvinvointialueen järjestämisvastuun kantamiseen, että henkilöstöhyvinvoinnin ja -tyytyväisyyden merkitys hyvinvointialueen keskeisille strategisille tavoitteille.

Taulukko 5 Omavalvonnan mittaamisen viitekehyksen osa-alueiden määritelmät

3.3.6. Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen vaikuttavuudella tarkoitetaan toiminnalla aikaansaatuja muutoksia yksilön ja väestön terveydentilassa, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa. Pelastustoimen vaikuttavuudella tarkoitetaan toiminnan tuloksia, kuten pelastettuja henkilöitä tai omaisuusarvoja. Kustannusvaikuttavuudella tarkoitetaan yksilössä, organisaatiossa tai yhteiskunnassa tapahtuvan muutoksen suhdetta resursseihin, joilla muutos toteutetaan. Kustannusvaikuttavuudessa huomioidaan myös ennakoivalla toiminnalla säästetyt eurot.

Organisaation toiminnan tulee perustua vaikuttavuuteen aina yksittäisen asiakkaan palvelutilanteesta ja ammattilaisen työstä palvelujen järjestämiseen. Palvelujen järjestäjät ja tuottajat kehittävät vaikuttavia ja kustannusvaikuttavia toimintamalleja sekä niiden arviointia. Vaikuttavuusperustaisuus on tiedolla johtamista, jossa arvioinnilla tavoitellaan vertailtavuutta, parhaita käytänteitä ja tätä kautta kestävyttä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi.

Vaikuttavuustietopohjaa rakennetaan kehittämällä hoidon ja palvelujen vaikutusten ja vaikuttavuuden mittaamista. Vaikuttavuustietopohja edellyttää asiakasymmärryksen kehittämistä, asiakkaiden ja ammattilaisten kokemustiedon keräämisen menetelmien monipuolisuutta ja kokemustiedon huomioimista palvelujen suunnittelussa. Vaikuttavuutta edistetään eri toiminnoissa arkivaikuttavuutta kehittämällä ja ottamalla käyttöön uusia asiakaslähtöisiä ja/tai näyttöön perustuvia toimintamalleja, jotta asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan aiempaa paremmin.

Vaikuttavuusperustaisuutta edistetään tarkastelemalla palvelujen järjestämistä ja tuottamista. Alueellisesti yhtenäinen vaikuttavuustieto tukee palvelujen järjestäjää vaikuttavuuteen perustuvassa päätöksenteossa, palveluiden suunnittelussa, hankintaprosessien systemaattisessa arvioinnissa sekä oman ja hankitun palvelutuotannon ohjauksessa, neuvonnassa ja valvonnassa.

Vaikuttavuusperustaista johtamista kehitetään johtamisen eri tasoilla. Kehittämistyö kytkeytyy tiiviisti kansalliseen tiedolla johtamiseen. Osana kehittämistyötä kehitetään yksityiskohtaisempia palveluketjujen kustannusvaikuttavuuslaskennan malleja. Olennaista on panostaa asiakkaan tuottaman kokemustiedon hyödyntämiseen osana tiedolla ohjausta. Keskeisiksi ratkaistaviksi haasteiksi vaikuttavuusperustaisuuden edistämisessä on tunnistettu muutosjohtaminen sekä erityisesti, miten talouden reunaehtojen ja palvelujen kysynnän tarpeiden kohtaamisen haasteita voidaan ratkoa vaikuttavuuden näkökulmasta.

Suuntana on vaikuttavuusperustaisen tiedolla johtamisen osaamisen parantaminen sekä ohjausmallin luominen ja ohjauskeinojen kehittäminen palvelujärjestelmässä ja osana johtamisjärjestelmää. Hyvinvointialuetasoisessa vaikuttavuusperustaisuuden ohjausmallin rakentamisessa huomioidaan eri toimintojen tarpeet ja tasot: asiakkaat, henkilöstö, organisaatiot, alue ja yhteiskunta.

Vaikuttavuusperustainen ohjaus edellyttää hyvinvointialueella yhtenäistä ymmärrystä vaikuttavuudesta, vaikuttavuuden mittaamisesta ja vaikuttavuustiedon hyödyntämisestä. Vaikuttavuusperustaisuuden kehittäminen on kytketty strategian ja palvelustrategian toimeenpanoon sekä tulosalueiden omiin suunnitelmiin.

3.3.7. Riittävä ja osaava henkilöstö

Riittävä ja osaava henkilöstö sekä sen saatavuus on yksi Päijät-Hämeen hyvinvointialueen keskeisin edellytys palvelutuotannon toiminnan näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten saatavuus on tällä hetkellä yksi hyvinvointialueen kriittisimmistä menestystekijöistä. Alan ammattilaisten riittävyys suhteessa palvelutuotantoon on tällä hetkellä haaste niin Päijät-Hämeessä, kuin myös valtakunnallisesti. Henkilöstöohjelman tavoitteena on nostaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen asemaa veto- ja pitovoimaisena työnantajana ja luoda mahdollisuuksia henkilöstön osaamisen kehittämiseen.

Omavalvonnan näkökulmasta seurataan aktiivisesti henkilöstön saatavuuden ja osaamisen tunnuslukuja, joita ovat rekrytointien täyttöasteet, lähtövaihtuvuus ja syyt sekä koulutuspäivien määrä / työntekijä. Tunnuslukujen seurantaan liittyy tiiviisti niistä viestiminen toimialoille sekä kehittämistoimenpiteiden toteutumisen seuranta.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella toimii osaamispääoman ohjausryhmä, joka on organisaatiotasoinen toimielin. Ohjausryhmässä käsitellään sekä koulutuksellisia että kehittämisen näkökulmasta nousevia henkilöstön osaamista koskevia asioita.

Osaamispääoman ohjausryhmässä on toimialojen edustus, ja kokoukset järjestetään säännönmukaisesti kuukausittain. Ohjausryhmän tarkoitus on luoda mahdollisuuksia henkilöstön osaamisen kehittämiseksi sekä huolehtia viestinnästä toimialoille ja vastaavasti tuoda toimialoilta viestiä ja asioita ohjausryhmän käsittelyyn. Ohjausryhmässä tehdään

tarvittavia linjauksia osaamisen kehittämisen edistämiseksi tai valmistellaan asioita hyvinvointialueen johtoryhmälle päätöksentekoa varten.

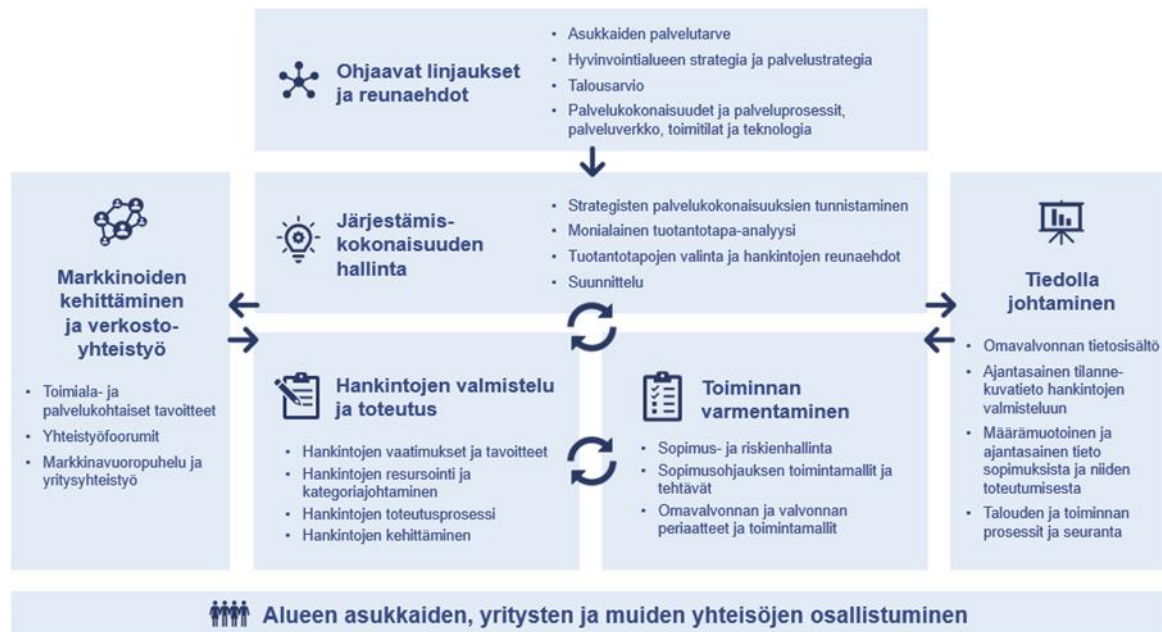
Osaamispääoman ohjausryhmän lisäksi hyvinvointialueiden toimialoilla osaamisen kehittämisen asioita käsitellään joko toimialakohtaisessa osaamisen kehittämisen työryhmässä tai vastaavasti toimialan johtoryhmässä. Osa käsiteltävistä asioista nousee henkilöstöohjelman tavoitteista ja niiden kehittämisestä.

Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella (449/2007) velvoittaa työnantajaa laatimaan vuosittain henkilöstö- ja koulutussuunnitelman, josta tulee käydä ilmi arvio koko henkilöstön ammatillisesta osaamisesta sekä ammatillisen osaamisen vaatimuksissa tapahtuvista muutoksista ja niiden syistä. Hyvinvointialueella toteutetaan tiedon keruu toimialoilta toimialakohtaisiin henkilöstö- ja koulutussuunnitelmiin henkilöstöpalveluiden toimesta. Työtä johdetaan ja tietoja päivitetään osavuositarkastuksen rytmissä toimialakohtaisten tulokorttien avulla.

Tulokorteissa seurataan toimialakohtaisesti henkilöstön osaamisen näkökulmasta koulutuspäivien ja minityökiertopäivien lukumäärää sekä kehityskeskustelujen toteutumista. Vastaavasti henkilöstön riittävyyden näkökulmasta seurattavat tunnusluvut toimialakohtaisesti ovat lähtövaihtuvuus, lähtökyselyyn vastanneiden määrä, sairauspoissaolot kalenteripäivissä, osatyökykyisten lukumäärä sekä vanhuuseläkepoistuma.

3.3.8. Palvelujen hankkiminen ja riittävä oma palvelutuotanto

Päijät-Hämeen hyvinvointialue tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut monituottajuuteen perustuen (kuva 7). Palvelujen järjestämistä ohjaa monituottajuusohjelma. Ohjelma tähtää palvelujen kokonaistaloudellisuuteen ja vaikuttavuuteen sekä tarkoituksenmukaisiin tuotantotapoihin. Monituottajuus tarkoittaa, että palvelujen järjestämisessä hyödynnetään julkisen ja yksityisen palvelutuotannon parhaat voimavarat suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

Kuva 7. Monituottajuuden viitekehys

Monituottajuusohjelmalla varmistetaan hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutumista seuraavilla painopistealueilla:

- Tuotantotapojen analysointi tukee kokonaistaloudellisuutta ja vaikuttavuutta.
- Hyvinvointialueen hankinnoissa huomioidaan taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävät hankintakriteerit.
- Hankintojen valmistelu on ennakkoivaa ja vuorovaikutteista sekä hankintoja johdetaan tietoon perustuen.
- Sopimusohjauksella varmistetaan tehokas ja vaikuttava tilaajatyöskentely sekä sopimuksien elinkaaren hallinta.
- Hyvinvointialueen palvelutuotannon toimivuus varmennetaan yhteistyöhön ja avoimuuteen perustuvalla omavalvonnalla.

Toimialat tunnistavat osana järjestämistehtäväänsä strategiset palvelukokonaisuudet, joiden tuotantotapoja on tarkoituksenmukaista analysoida. Tuotantotapojen valinnat perustuvat tuotantotapojen analysointiin, joka toteutetaan yhteistyössä toimialojen ja järjestämisen tuen sekä talouden kanssa. Tuotantotapojen suunnitelmallisella analysoinnilla tavoitellaan innovatiivisia palveluiden tuottamisen ratkaisuja, lisätään asiakkaiden valinnanvapautta sekä tuetaan palvelujen yhdenvertaista toteutumista. Tuotantotapojen analyysien avulla pienennetään tuotannon riskejä, parannetaan kustannustehokkuutta ja vaikuttavuutta sekä varmistetaan hyvinvointialueen riittävä oma palvelutuotanto.

Palvelut tuotetaan joko omana tuotantona tai ostopalveluina yksityisiltä palveluntuottajilta. Palvelut voidaan järjestää myös sidosyksikköhankintana. Sidosyksikköohjausta linjaa hyvinvointialueen omistajastrategia. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella toimii sote-keskuspalveluja tuottava yhteisyritys yksityisen palveluntuottajan kanssa.

Hyvinvointialue varmistaa seuraavat asiat ostaessaan palveluita yksityisiltä palveluntuottajilta:

- Sosiaali- ja terveystalouden palveluiden ostetaan järjestämislain (612/2021) säännösten mukaisesti.
- Palvelut hankitaan hankintalain (1397/2016) ja hyvinvointialueen hankintaohjeen mukaisesti.
- Sopimukset valmistellaan ja sopimusvelvoitteita toteutetaan hyvinvointialueen sopimusohjauksen ja sopimushallinnan toimintaohjeen mukaisesti.
- Palveluiden hankkiminen ei vaaranna järjestämisvastuun toteutumista ja hyvinvointialueelle jää tosiasiallisesti riittävä kyky ja osaaminen huolehtia palvelutuotannosta.
- Yksityiseltä palveluntuottajalta ei hankita palvelua, johon sisältyy julkisen vallan käyttöä.

Hyvinvointialue on sitoutunut avoimuuteen palvelujen järjestämiseen liittyvissä päätöksissä. Avoimuus tarkoittaa hyvinvointialueen ostolaskudatan avoimuuden lisäämistä sekä oman vertailudatan tuottamista oman ja muilta hankittavien palvelujen kustannuksista, laadusta ja vaikuttavuudesta. Yksityiset tuottajat noudattavat hyvinvointialueen omavalvonnan tavoitteita toimintansa suunnittelussa, toteutuksessa, seurannassa ja kehittämisessä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen keskistetyn hankintatoimen tehtävänä on hoitaa hankintalain (1397/2016) mukaiset hankinnat yhteistyössä hankinnan suorittavan yksikön kanssa. Hyvinvointialueen sisäiset hankintasäännöt ja hankintavaltuudet sekä hankintaprosessin kulku, vastuujako ja tehtävät ohjeistetaan hyvinvointialueen hankintaohjeessa. Hyvinvointialueella on sopimushallintajärjestelmä sekä keskitetty tuki toimialojen tilaajille sopimusohjaukseen. Hyvinvointialueen sopimusten hallinta sekä sopimushallinnan ja sopimusohjauksen vastuunjako ja toimintaohjeet on määritelty hyvinvointialueen sopimusohjauksen ja sopimushallinnan toimintaohjeessa.

3.3.9. Riittävät tilat, välineet ja tarvikkeet

Toimitilaohjelma tukee Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategian linjauksia toimitilojen käytön ja kehittämisen osalta tavoitteena ”vaikuttavat, kustannustehokkaat ja saavutettavat palvelut sekä erinomainen asiakaskokemus”. Hyvinvointialueen talouden tasapainottaminen ja sopeuttaminen vaikuttaa merkittävästi kiinteistö- ja toimitilajohtamisen kautta toimitilakustannuksiin. Toimitilaohjelma on hyvinvointialueen pitkän ajan suunnitelma siitä,

mitä kiinteistöjä ja toimitiloja se haluaa omistaa tai vuokrata ja mihin tarkoituksiin ja millä tavoin se haluaa niitä ylläpitää ja käyttää. Kiinteistöillä ja toimitiloilla sekä niihin liittyvillä strategisilla linjauksilla on merkittävä vaikutus hyvinvointialueen ydintoiminnoille.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelutuotanto on laajaa, ja erilaisten palveluiden tuottaminen edellyttää erilaisia toimitiloja ja toimitilajärjestelyjä. Päijät-Hämeen alueen väestökehitys ja ikärakenteen voimakas muutos, erilaiset poliittiset linjaukset ja yhteisöllisen asumisen toimipisteiden voimakas lisäys sekä turvallisuuteen liittyvä varautuminen vaikuttavat hyvinvointialueen palveluverkkoon ja toimitilaratkaisuihin. Toimitilaohjelmassa erilaiset palvelut on jaettu toimintolähtöisesti eri palvelusegmenteiksi, jotka vastaavat tällä hetkellä olemassa olevia toimialueita pois lukien hallinnolliset tilat, joita käsitellään yhtenä segmenttinä.

Tavoitteena on systemaattisesti johdetut ja toiminnan tarpeisiin vastaavat tilat. Hyvinvointialueen koko palveluverkko kattaa sosiaali- ja terveystalouden lisäksi erilaiset asumispalveluyksiköt, pelastusasemat ja sosiaalitoimen palvelupisteet. Palveluverkon tarvitsemat tilat ensisijaisesti vuokrataan edellyttäen, että tilat ovat kustannustehokkaita, toiminnallisesti tarkoituksenmukaisia, hyväkuntoisia ja sijaitsevat tarkoituksenmukaisesti.

Toimitilojen hallinnointi ja koordinointi on keskitetty tukipalvelut toimialalle ja siellä Toimitilat tulosalueen toimitilajohtajalle. Palveluverkkoa keskitetään ja tiivistetään palvelusegmenttien välisellä yhteistyöllä muun muassa modernisoimalla keskussairaalan tiloja, yhdistämällä palvelupisteitä pelastustoimen sekä muiden palvelusegmenttien välillä, toteuttamalla sote-keskushankkeita sekä uudistamalla toimintaa ja tiloja. Eri palvelusegmenttien ja mahdollisesti kolmannen osapuolen toimitiloja kerätään saman katon alle tilankäytön tehostamiseksi huomioiden palvelusegmenttikohtaisesti palvelutarve-ennusteet ja muut toimintaan vaikuttavat megatrendit kuten alueen väestön ikärakenne.

Toimitilaohjelmalle tullaan laatimaan toimeenpano-ohjelma, jonka toteutumista seurataan osana palvelustrategiaa. Tilojen kustannus- ja hallintakokonaisuutta seurataan tilahallintaohjelman avulla. Hyvinvointialueella on käytössä toimitilailmoituskanava, jossa voi ilmoittaa esimerkiksi pieninvestointeja sekä hankkeeksi määriteltäviä isoja tilamuutostarpeita.

Hyvinvointialue seuraa lain vaateiden mukaisesti tilojen lisäksi myös laitteiden turvallisuutta ja soveltuvuutta palvelujen toteuttamisessa. Laki lääkinnällisistä laitteista (719/2021, myöhemmin LL-laki) määrittää vaatimukset lääkinnällisten laitteiden ammattimaiselle käytölle. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ammattimaisen käytön vastuuhenkilönä toimii ylifyysikko, joka osastokohtaisten vastuuhenkilöiden kanssa vastaa LL-lain vaatimusten toteutumisesta ja muista lääkinnällisten laitteiden turvallisuuteen sekä turvalliseen käyttöön liittyvistä asioista. LL-lain vaatimusten toteuttamisesta on laadittu yksityiskohtainen hyvinvointialueen laajuinen toimintaohjeistus. Lääkintälaittehuolto vastaa lääkintälaitteiden vastaanottotarkastuksista, laitteiden huollosta, hävittämisestä ja lääkintälaiterekisterin ylläpidosta. Ulkopuolisten

toimijoiden kohdalla vaaditaan ostosopimuksissa, että he noudattavat LL-lain vaatimuksia ja että heillä on lääkinnällisten laitteiden vastuuhenkilöt nimettyinä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen keskitetyn hankintatoimen tehtävänä on hoitotarvikkeiden valikoimanhallinnan ja logistiikan koordinointi, joiden avulla varmistetaan hyvinvointialueen välineiden ja tarvikkeiden saatavuus. Päijät-Hämeen hyvinvointialue kuuluu Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen (YTA), jonka sopimuksen mukaan HUS kilpailuttaa hoitotarvikkeiden yhteishankinnat. Hyvinvointialueella osan logistisista palveluista tuottaa ulkoinen logistiikkapalveluiden tuottaja. Hyvinvointialueen hoitotarvikkeet ovat varastoituna Päijät-Hämeen hyvinvointialueen keskitetyissä logistiikkavarastoissa. Merkittävimmissä yksiköissä on hoitotarvikkeiden täyttöpalvelu, jonka avulla varmistetaan, että palvelutuotannossa on aina ajantasaiset tarvikkeet saatavilla hoidon ja palvelun tuottamisessa.

3.3.10. Huoltovarmuus, jatkuvuudenhallinta ja poikkeusoloihin varautuminen

Hyvinvointialueen yleinen varautumisvelvollisuus perustuu valmiuslain (1552/2011) 12 § ja hyvinvointialuelain (611/2021) 150 §:iin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä pelastustoimelle on säädetty sektorikohtaista lainsäädäntöä varautumiseen ja valmiussuunnitteluun liittyen. Toimialojen tulee lisäksi varautua vastuuministeriönsä (sosiaali- ja terveydenhuollolla sosiaali- ja terveysministeriö, pelastustoimella sisäministeriö) varautumis- ja valmiussuunnitteluohjeistuksen mukaisesti.

Laajan palvelukokonaisuuden vuoksi kaikille toimialoille on kohdennettu erilaisia varautumiseen liittyviä vastuita, jotka tukevat hyvinvointialueen kokonaisvaltaista varautumista erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Vastuut on jaettu siten, että ne ovat linjassa toimialojen ydintoimintojen sekä lainsäädännössä asetettujen velvoitteiden kanssa. Varautumisella ja hyvinvointialueen yhteisellä valmiussuunnittelulla luodaan kokonaisuus, jolla varmistetaan hyvinvointialueen toimintakyky normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Valmiussuunnittelussa tunnistetaan, arvioidaan ja analysoidaan hyvinvointialueen toimintaympäristöön kohdistuvia uhkia sekä oman toiminnan haavoittuvuuksia, sekä kartoitetaan ja arvioidaan olemassa olevia ja tarvittavia resursseja erilaisten häiriötilanteiden hallinnassa. Hyvinvointialueen riskienhallintayksikkö yhteistyössä toimialojen kanssa suunnittelee toimintamalleja ja neuvottelee eri yhteistyötahojen ja sidosryhmien kanssa esimerkiksi häiriötilanteiden aikaisesta tietojen välittämisestä ja yhteistoiminnasta. Kokonaisvarautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin muodostuu hyvinvointialuetta koskevasta valmiussuunnitelmasta, toimialojen valmiussuunnitelmista sekä muista ohjeista.

Hankinnat ja logistiikka huolehtii yhteistyössä huoltovarmuuskeskuksen ja HUS-YTA alueen kanssa varautumiseen liittyvistä materiaalinhallinnan tehtävistä. Vaatimukset on kuvattu hyvinvointialueen varautumissuunnitelmassa. Sopimusperusteisen varautumisen

tarkoituksena on pyrkiä varmistumaan siitä, että hyvinvointialueen sopimuskumppanien varautuminen ja jatkuvuuden hallinta on riittävällä tasolla. Valmiuskriittisyys merkitään sopimushallintajärjestelmään.

Varautumisen ja valmiussuunnittelun osalta toimijoiden vastuita ja tehtäviä on kuvattu hyvinvointialueen hallintosäännössä. Viranhaltijoiden toimivalta on kirjattu hallintosääntöön sekä hyvinvointialueen toimintaohjeeseen, joka määrittelee henkilöstöpäätösvaltaa.

3.4. Omavalvonnan toteuttaminen

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan toteuttamista ohjaavat omavalvonnan periaatteet, omavalvonnan toteuttamisen kokonaisprosessi.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan toteuttamista ohjaavat seuraavat periaatteet:

1. Omavalvontaa tehdään ensisijaisesti Päijät-Hämeen asukkaita varten ja asukkaiden kanssa yhteistyönä.
2. Omavalvonnan tavoitteena on tukea ammattilaisia onnistumaan tehtävissään.
3. Omavalvonnan avulla varmistetaan asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutuminen.
4. Omavalvonnan päämääränä on tukea johtamista, palvelujen järjestämistä ja toiminnan kehittämistä.
5. Omavalvonnan toimintamallit ja edellytykset ovat tarkoituksenmukaisella tavalla yhdenmukaisia kaikille alueen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimijoille.
6. Omavalvonnassa hyödynnetään laajasti tiedolla johtamisen mahdollisuuksia ja hyödynnetään enenevässä määrin tietoperustaisia ja digitaalisia valvonnan menettelyjä.
7. Omavalvonta on systemaattista, valvontamenettelyt riskiperusteisesti kohdennettuja ja niitä toteuttaa valvontatyöhön erikoistunut henkilöstö.
8. Omavalvonta on yhteistyötä palvelunjärjestäjän, palveluntuottajien, henkilöstön ja asukkaiden välillä ja se hyödyttää kaikkia osapuolia lisäten läpinäkyvyyttä ja osallisuutta.

3.5. Omavalvonnan kokonaisprosessi ja sen osaprosessit

Omavalvonnan kokonaisprosessilla tarkoitetaan niiden toimien muodostamaa kokonaisuutta, jolla omavalvontaa hyvinvointialueella toteutetaan (taulukko 6). Kokonaisprosessin ydin koostuu neljästä osaprosessista: suunnittelu ja ohjaus, toteutus, seuranta ja arviointi sekä kehittäminen. Osaprosessit jakautuvat kukin edelleen alaprosesseihin ja niihin kuuluviin

toimenpidekokonaisuuksiin. Prosessi muodostaa jatkuvan kehittämisen mallin, jossa syntyy tietoa toiminnan jatkuvaan kehittämiseen.

Kokonaisprosessin toteuttamiseen vaikuttaa kansallinen ja alueellinen ohjaus, kuten lainsäädäntö, valtionohjaus, valtakunnalliset tavoitteet, terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittainen arvio hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutumisesta, kansalliset strategiat ja ohjelmat, kuten [asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia](#), valvontaviranomaiselta saatu ohjaus, kansallinen valvontasuunnitelma sekä hyvinvointialueen strategiset tavoitteet.

Omavalvonnan kokonaisprosessiin kytkeytyy kolme läpileikkaavaa prosessia: tiedon hyödyntäminen omavalvonnassa, riskienhallinta ja viestintä.

Omavalvonnan kokonaisprosessi				
Kansallinen ja alueellinen ohjaus	Suunnittelu ja ohjaus	Toteutus	Seuranta ja arviointi	Toiminnan kehittäminen
Lainsäädäntö	Sisällöllinen omavalvonnan vuosisuunnittelu	Järjestämisvastuun omavalvonta	Säännöllinen seuranta osana johtamisjärjestelmää	Kehittämistoimenpiteiden tunnistaminen
Valtakunnalliset tavoitteet, strategiat ja ohjelmat	Omavalvonnan toteutuksen organisointi	Omavalvonnan toteuttaminen	Omavalvonnan julkinen raportointi	Kehittämistoimenpiteiden toimeenpano
Ohjaus valvovalta viranomaiselta	Omavalvonnan toteuttaminen	Omavalvonnan toteutumisen varmentaminen eli valvonta	Seurannan ja arvioinnin käytännöt	Toteutumisen seuranta
Hyvinvointialueen strategiset tavoitteet ja ohjelmat	Suunnittelun ja ohjauksen kehittäminen	Omavalvonnan kouluttaminen ja perehdyttäminen	Vaikuttavuuden arviointi	Hyvien käytäntöjen levittäminen ja vertaiskehittäminen
Läpileikkaavat prosessit				
Tiedon hyödyntäminen omavalvonnassa		Riskienhallinta		Viestintä
Saatavat, jatkuvat, turvalliset, laadukkaat, yhdenvertaiset ja vaikuttavat palvelut Päijät-Hämeen asukkaille				

Taulukko 6 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan kokonaisprosessi

3.5.1. Suunnittelu ja ohjaus

Omavalvonnan suunnittelun ja ohjauksen osaprosessi (taulukko 7) on jaettu neljään alaprosessiin sekä niiden keskeisiin toimiin ja vastuisiin. Suunnittelun ja ohjauksen neljä alaprosessia ovat sisällöllinen omavalvonnan vuosisuunnittelu, omavalvonnan toteutuksen organisointi, suunnittelun ja ohjauksen toteuttaminen sekä suunnittelun ja ohjauksen kehittäminen.

Omavalvonnan osaprosessi				
Suunnittelu ja ohjaus				
Ala-prosessi	Sisällöllinen omavalvonnan vuosisuunnittelu	Omavalvonnan toteutuksen organisointi	Suunnittelun ja ohjauksen toteuttaminen	Suunnittelun ja ohjauksen kehittäminen
Keskeiset toimet	Kansallisen ja alueellisen ohjauksen toimeenpanon varmistaminen hyvinvointialueen toiminnassa.	Omavalvonnan roolit, vastuut ja johtamiskäytännöt on määritelty ja kuvattu keskeisiin dokumentteihin.	Omavalvontaa toteutetaan koko hyvinvointialueella kokonaistoiminta-prosessia hyödyntäen.	Kansallisen ja alueellisen ohjauksen kehittämiseen osallistuminen.
	Hyvinvointialueen omavalvonnan painopisteiden määrittäminen vuosittain huomioiden mm. kansallinen ohjaus, hyvinvointialueen strategiat ja omavalvonnan havainnot.	Omavalvonnan ja valvonnan toteuttajat on organisoitu ja resursoitu.	Omavalvonnan seurannan rakenteet ja yhteinen tietosisältö on määritelty.	Valvontaviranomaisilta saaman ohjauksen integrointi hyvinvointialueen omavalvonnan kokonaisuuteen.
	Omavalvonnan toteuttamiseen on laadittu prosessit, palveluketjut, toimintamallit ja ohjeet.	Määritettyjen oma-/valvonnan painopisteiden toteutuminen varmistetaan.	Ohjas-, neuvonta- ja valvontamenetelmiä uudistetaan tuottajayhteistyössä.	Kehittämistyöryhmät hyvinvointialueen toimijoiden kanssa.
	Omavalvonnan toteuttamisen ja kehittämisen vuosikello on laadittu.	Omavalvonnan dokumentti-kokonaisuuden ylläpito varmistettu.	Sopimushallinnan ajantasaisuuden varmistaminen.	Hyvinvointialueen strategiaprosessin kehittäminen.

Taulukko 7 Omavalvonnan suunnittelun ja ohjauksen osaprosessi

Onnistunut suunnittelu ja ohjaus luo edellytykset systemaattiselle ja tavoitteelliselle omavalvonnan toteuttamiselle ja kehittämiselle. Suunnittelun ja ohjauksen perustana toimii omavalvonnan sisällöllinen vuosisuunnittelu ja toteuttaminen, jossa hyvinvointialue määrittelee omavalvonnan seurannan sisällöt sekä painopisteet huomioiden kansallisen ja alueellisen ohjauksen. Sisällöllisessä määrittelyssä laaditaan prosessit, palveluketjut, toimintamallit ja ohjeet sekä omavalvonnan toteuttamisen vuosikello.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on määritelty henkilöt, jotka osallistuvat kansallisen kehittämisen työryhmiin ja joiden vastuulla on tuoda sieltä tarvittava tieto hyvinvointialueen toiminnan suunnittelun, ohjauksen ja ohjauksen kehittämisen tueksi. Omavalvonnan suunnittelussa ja ohjauksessa määritellään konkreettisesti roolit, vastuut ja johtamiskäytännöt sekä resurssit, joiden avulla omavalvonnan toteutus organisoidaan ja toteutetaan.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on käytössä IMS-järjestelmä, jossa hallinnoidaan ja ylläpidetään toiminnan prosessikuvauksia sekä dokumentteja, kuten toimintaohjeita. IMS-järjestelmästä henkilöstö löytää aina ajantasaiset ohjeet omavalvonnan toteuttamiseen.

Päävastuu suunnittelun ja ohjauksen toimien kokonaisuuden koordinoinnista ja hyvinvointialueen yhteisen omavalvontatiedon kokoaminen kuuluu järjestämisen tuen yksikön omavalvontatiimille. Kokonaisuuteen kuuluvia asioita toteutetaan luontaisessa yhteistyössä toimialojen kanssa osana johtamisjärjestelmää. Omavalvontatiimin tehtävä on yhteistyössä toimialojen kanssa tunnistaa keskeiset toimet sekä määritellä niiden toimeenpanoprosessit ja vastuutahot.

3.5.2. Toteutus

Omavalvonnan toteutuksen osaprosessi (taulukko 8) on jaettu neljään alaprosessiin, niiden keskeisiin toimiin ja vastuisiin. Alaprosesseja ovat järjestämisvastuun omavalvonta, omavalvonnan toteuttaminen, omavalvonnan toteutumisen varmentaminen (valvonta) sekä omavalvonnan kouluttaminen ja perehdyttäminen. Toteutukseen kytkeytyvä omavalvonnan tietopohja ja sen määrittely on kuvattu laajuutensa vuoksi omavalvonnan läpileikkaavassa prosessissa.

Omavalvonnan osaprosessi				
Toteutus				
Ala- prosessi	Järjestämisvastuun omavalvonta	Omavalvonnan toteuttaminen	Omavalvonnan toteutumisen varmentaminen /valvonta	Omavalvonnan kouluttaminen ja perehdyttäminen
Keskeiset toimet	Hyvinvointialueen järjestämisvastuun keskeisten kokonaisuuksien toteutumisen varmistaminen.	Omavalvonnan toteuttaminen omassa- ja ostopalvelutuotannossa oma-valvontaohjelman- ja suunnitelmien mukaisesti.	Ennakoiva valvonta riskienhallinnan sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseksi.	Omavalvonnan koulutussuunnitelman toteuttaminen.
	Järjestämisvastuuseen liittyvien arviointien ja raporttien sisällön kytkeminen osaksi omavalvontaa.	Kokonaiskuvan muodostaminen kertyvien havaintojen ja tietopohjan perusteella.	Sopimusvelvoitteiden toteuttaminen.	Omavalvonnan tietoisuuden ja ymmärryksen kasvattaminen koulutuksen, ohjauksen, neuvonnan ja viestinnän keinoin.
	Järjestämisvastuuseen liittyvän riskienhallinnan toteuttaminen.	Jatkuva palauteen kerääminen palveluntuottajilta, palvelun käyttäjiltä, henkilöstöltä, alueen asukkailta ja muilta sidosryhmiltä.	Suunnitelmallinen valvonta, jonka avulla varmistetaan toiminnan vaatimustenmukaisuus sekä annetaan ohjausta ja neuvontaa.	Omavalvonnan periaatteiden ja käytäntöjen sisällyttäminen uuden työntekijän ja esihenkilön perehdytykseen.
	Järjestämisvastuun varmentamiseksi määriteltujen tietosisältöjen seuranta ja sen pohjalta tehdyt havainnot.	Toimialoilla määritellyt rakenteet omavalvonnan toteuttamiseen ja käsittelemiseen osana päivittäistä toimintaa.	Jälkikäteisvalvonta, jossa puututaan jo syntyneeseen tai havaittuun epäkohtaan.	Toimialoilla määritellyt rakenteet omavalvonnan osaamisen varmistamiseen.

Taulukko 8 Omavalvonnan toteutuksen osaprosessi

Omavalvonnan toteutusprosessi kuvaa, miten omavalvonnan kokonaisprosessin toimivuutta varmennetaan järjestämisvastuun, omavalvonnan toteuttamisen, valvonnan ja osaamisen vahvistamisen näkökulmista. Järjestämisvastuun omavalvonnan keskeisten kokonaisuuksien toteutumisen varmistamiseen kuuluu väestötasolla palveluissa onnistumisen arviointi sekä järjestämisvastuuseen liittyvään riskienhallintaan, kuten hyvinvointialueen strategiset riskit. Väestötasolla palveluissa onnistuminen käsittää lakisääteiset veloitteet, muun muassa yhdenvertaisten palvelujen tarjoamisen alueen asukkaille. Järjestämisvastuuseen liittyvällä riskienhallinnalla taas tarkoitetaan riittävän henkilöstön, osaamisen, toiminnan jatkuvuuden, oman palvelutuotannon ja toimitilojen arviointia ja hallintaa hyvinvointialuetasoisesti ja riskienhallinnan näkökulmasta.

Omavalvonnan toteutuksen onnistumisessa on keskeistä omavalvonnan toimintaprosessien eläminen ja toteutuminen arjen toiminnassa. Omavalvontaohjelmassa on kuvattu järjestämisvastuun omavalvonnan toteutus. Omavalvontasuunnitelmissa tavoitteet on viety lähemmäksi käytännön tasoa, ja niissä kuvataan mitä tavoitteet tarkoittavat juuri kyseisessä toimintayksikössä. Omavalvonnan toteutuminen julkisessa ja yksityisessä palvelutuotannossa varmistetaan valvonnalla, joka jakautuu ennakoivaan, suunnitelmalliseen ja reaktiiviseen valvontaan (nämä valvontamuodot ja niiden toteuttamisen menettelyt kuvataan tarkemmin kappaleessa 5.4).

Omavalvonnan toteutukseen kuuluu toimintatason prosessien lisäksi omavalvonnan koulutukselliset toimet. Omavalvonnan kouluttaminen ja perehdyttäminen pyrkii taas varmistamaan riittävän omavalvonnan käytäntöjen osaamisen ja ymmärryksen koko hyvinvointialueen henkilöstössä.

3.5.3. Seuranta

Omavalvonnan seurannan osaprosessi (taulukko 9) on jaettu neljään alaprosessiin sekä niiden keskeisiin toimiin ja vastuisiin, jotka yhdessä muodostavat omavalvonnan seurantajärjestelmän. Alaprosesseja ovat säännöllinen seuranta osana johtamisjärjestelmää, omavalvonnan julkinen raportointi, seurannan ja arvioinnin käytännöt sekä vaikuttavuuden arviointi. Seurannan ensisijainen tarkoitus on varmistaa omavalvonnan havaintojen systemaattinen käsittely tarkoituksenmukaisella toiminnan tasolla.

Seurannan ydin rakentuu toiminnan eri tasoilla järjestettävien säännöllisten kokousten ympärille osana johtamisjärjestelmää. Omavalvonta on kokouksissa asialistalla säännöllisesti, sitä tiiviimmin mitä lähempänä asiakasta ollaan. Toimialat arvioivat kokouksissa niin julkisen kuin yksityisen palvelutuotannon havaintojen raportoinnin ja seurannan toteutumista. Tavoitteena on luoda yhdenmukainen ja tehokas prosessi omavalvonnan havaintojen käsittelyyn, joka toimii luontaisena osana toiminnan johtamista. Näin keskeiset havainnot nousevat järjestelmässä tarvittavalle toiminnan tasolle tietoon päätettäväksi ja kehitettäväksi, ja tieto päätöksistä kulkee raportointiketjussa myös takaisin toiminnan tasolle.

Omavalvonnan osaprosessi				
Seuranta ja arviointi				
Ala-prosessi	Säännöllinen seuranta osana johtamisjärjestelmää	Omavalvonnan julkinen raportointi	Seurannan ja arvioinnin käytännöt	Vaikuttavuuden arviointi
Keskeiset toimet	Hyvinvointialueen ja valvontaviranomaisen vuositapaaminen.	Omavalvontaohjelma ja suunnitelmat julkaistaan sähköisessä tietoverkossa tai muulla julkisuutta edistävällä tavalla.	Laaditaan malli omavalvonnan toteuttamisessa tehtyjen havaintojen korjaamisen toteutumisen seurantaan ja arviointiin.	Omavalvonnan seurannan ja tiedon avulla tulosten vaikuttavuuden arviointi.
	Aluehallitukselle raportoidaan omavalvonnan toteutumisesta neljän kuukauden välein osavuosikatsauksen ja tilinpäätöksen yhteydessä.	Palvelunjärjestäjä raportoi omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja kehittämistoimenpiteet neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa.	Sopimushallinta ajantasainen ja sopimusten toteutumista seurataan.	Aikaansaatu muutos yksilön ja väestön terveydentilassa, toimintakyvyssä tai hyvinvoinnissa.
	Hyvinvointialueen johtoryhmälle raportoidaan omavalvonnan toteutumisesta kolme kertaa vuodessa sekä tarpeen mukaan.	Palveluntuottaja raportoi oma- valvontasuunnitelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja kehittämistoimenpiteet neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa.	Antaa tukea ja ohjausta toimintayksikölle omavalvonnan seurannan ja arvioinnin toteuttamiseen.	Omavalvonnan toimintatavat on otettu käyttöön vaikuttavasti ja oikea-aikaisesti.
	Palveluntuottajat seuraavat omavalvonnan toteutumista omavalvontasuunnitelmien mukaisesti.		Käytettävien omavalvonta, valvonta ja auditointi muotojen menetelmiä kehitetään sekä yhdenmukaistetaan omassa ja ostopalveluissa.	Tietoa hyödynnetään päätöksenteossa, palveluiden suunnittelussa, hankintaprosessien systemaattisessa arvioinnissa sekä oman ja hankitun palvelutuotannon ohjauksessa, neuvonnassa ja valvonnassa.

Taulukko 9 Omavalvonnan seurannan ja arvioinnin osaprosessi

Omavalvonnan seuranta tapahtuu monella eri menetelmällä sekä tietoa tuottavaa raportointijärjestelmään hyödyntäen. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tavoitteena on kehittää vaihteittain yhdenmukaisia omavalvonnan ja valvontatiedon hallintaratkaisuja osana omavalvonnan toimeenpanosuunnitelmaa. Seurannan ja siihen liittyvän raportoinnin yhdenmukaisuutta tukee omavalvonnan mittaamisen viittekehys, ja myös ulkoista vertailua hyödynnetään osana omavalvontaa ja toiminnan arviointia.

Yksityisten palveluiden sopimusohjaus ja kumppanitoiminnan seurantamalli kuvaavat lisätoimet, jotka tukevat ja täydentävät ulkoisen tuotannon osalta seurantajärjestelmän säännöllisiä raportointi- ja kokouskäytäntöjä. Yksityisten palvelujen osalta on keskeistä laatia

yksittäiset sopimukset niin, että niitä voidaan hyödyntää sopimusohjauksen ja omavalvonnan näkökulmasta muun muassa palvelujen laadun seurantaan ja varmistamiseen. Sopimuskokonaisuuden hallinta taas antaa edellytykset ja tukee järjestämisvastuun omavalvonnassa yksityisten palvelujen arviointia ja seurantaa kokonaisuutena. Kumppanitoiminnalle, on muodostettu omat säännölliset seurantamallinsa, joita hyödynnetään myös muiden yksityisten palveluiden seurantamallien kehittämisessä.

3.5.4. Kehittäminen

Omavalvonnan viimeinen ja yksi tärkeimmistä osaprosesseista on toiminnan kehittäminen (taulukko 10), jonka neljä alaprosessia ovat kehittämistoimenpiteiden tunnistaminen, toimeenpano, toteutumisen seuranta ja hyvien käytäntöjen levittäminen ja vertaiskehittäminen. Koko toimintaprosessi tähtää siihen, että toiminnasta tunnistettujen kehittämistoimenpiteiden ja niiden toimeenpanon avulla pystytään vaikuttamaan toiminnan laatuun, turvallisuuteen ja tuloksellisuuteen.

Kehittämistoimenpiteitä tunnistetaan useita eri lähteitä hyödyntäen. Hyvinvointialueelle nimetään kehittämistoimenpiteitä osana kansallista ohjausta. Suurin osa kehittämistoimenpiteistä nousee kuitenkin osana hyvinvointialueen perustehtävää ja sen omavalvontaa, jota tuetaan strategiaprosessin avulla. Kehittämistoimenpiteiden tunnistamisen jälkeen käynnistetään niiden toimeenpano, jossa saatujen havaintojen pohjalta päivitetään toimintaa ohjaavia prosesseja, toimintamalleja ja ohjeita. Toiminnan kehittämisen sisällöt kehittyvät kaksisuuntaisesti toisaalta osana hyvinvointialueen strategisten riskien tunnistamista sekä toisaalta hyvinvointialueen omavalvonnan avulla palvelutuotannosta. Keskeisin tekijä kehittämistoimenpiteiden toimeenpanossa on niiden toteutumisen seurannan määrittely. Kehittämistoimenpiteiden toimeenpanossa ja toteutumisessa keskeistä on se, miten niiden toteutumista seurataan. Osana omavalvonnan kokonaistoimintaprosessia määritellään seurannalle käytännöt ja yhtenäiset menetelmät osana johtamisjärjestelmää.

Omavalvontaan kuuluu hyvien käytäntöjen jalkauttaminen, joka sisältää myös tarkoituksenmukaisen sisäisen ja ulkoisen vertailun. Lähtökohtana on yhtenäisen tiedon tuottaminen kansallisen ohjauksen mukaisesti, jonka avulla pystytään arvioimaan omaa toimintaa suhteessa muihin niin hyvinvointialue kuin palvelutuotannon tasolla. Vertailun avulla pystytään arvioimaan myös tehtyjen kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta. Toisilta oppiminen ja hyvien käytäntöjen avulla pystymme jakamaan kokemuksia sekä saamaan mahdollisimman laajat vaikutukset tehdyille kehittämistyölle. Tämä vaatii systemaattista monikanavaista viestintää.

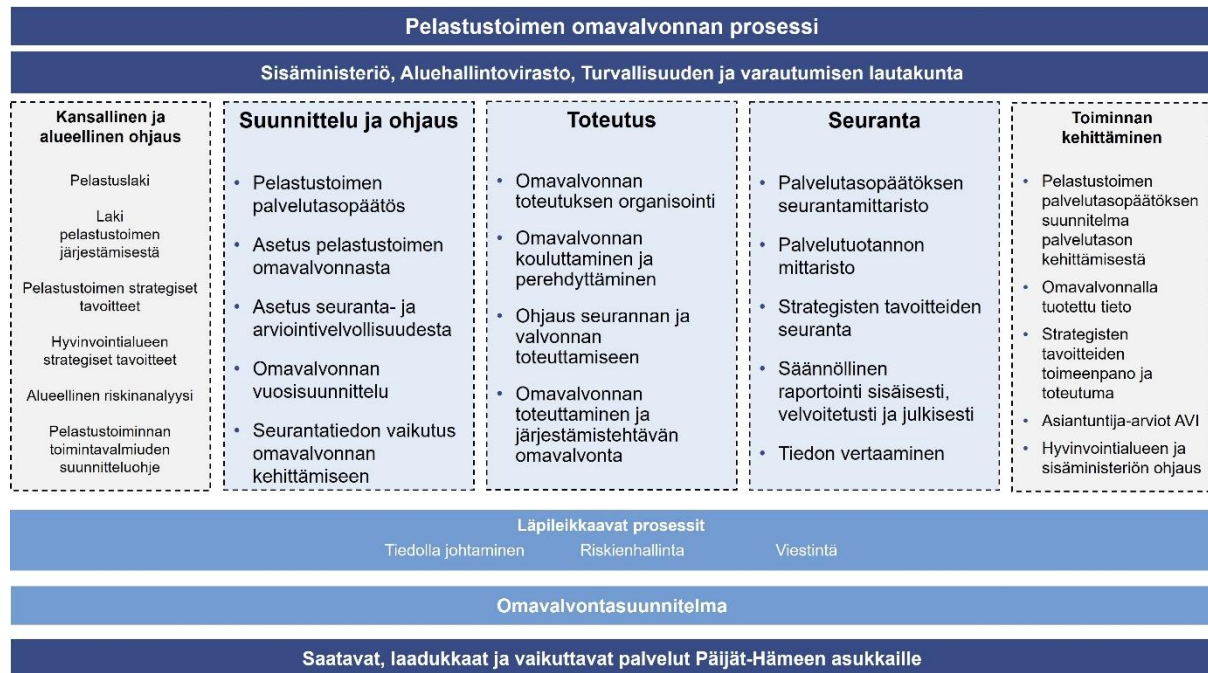

Omavalvonnan osaprosessi				
Toiminnan kehittäminen				
Ala- prosessi	Kehittämistoimen- piteiden tunnistaminen	Kehittämistoimen- piteiden toimeenpano	Kehittämistoimen- piteiden toteutumisen seuranta	Hyvin käytäntöjen levittäminen ja vertaiskehittäminen
Keskeiset toimet	Kansallisen ohjauksen ja asiantuntija-arvioiden kehittämis-toimenpiteet.	Hyvinvointialueen omavalvonnan sisältöjä sekä raportointia kehitetään kansallisen ohjauksen pohjalta.	Kehittämistoimenpi- teiden toimeenpanoon sovitaan käytännöt ja seurannan menetelmät.	Monikanavaisen viestinnän avulla varmistetaan omavalvonnan toteutumisesta ja hyvistä käytännöistä.
	Organisaation perustehtävään, visioon ja strategiaan kytkeytyvät kehittämistoimenpiteet on tunnistettu ja niiden vaikutus tulevaisuuden suorituskyykyyn on ymmärretty.	Omavalvonnan prosessien, palveluketjujen, toimintamallien ja ohjeiden päivitys tehtyjen havaintojen pohjalta.	Omavalvonnan dokumentteihin kirjataan kehittämis- toimenpiteet ja niiden toteuttamisen menetelmät.	Omavalvonnan tiedolla johtamisen kehitystyön koordinointi.
	Omavalvonnan toteuttamisen tuloksena tunnistetaan ja nimetään toiminnan kehittämistoimen- piteitä.	Omavalvonnan kehittämistyön strateginen johtaminen.	Kehittämistoimen- piteiden toteutumista seurataan osana johtamisjärjestelmää ja julkista raportointia.	Hyvien käytäntöjen levittämisen tukeminen yksiköiden välillä.
	Omavalvonta- ohjelmaan määritellään palvelutuotannosta tulneiden havaintojen pohjalta ohjauksen ja valvonnan painopisteet.	Hyvinvointialueen riskienhallinnan ja varautumisen kokonaisuuden kehittäminen.	Kehittämistoimenpitei den vaikuttavuuden ja tehokkuuden seuranta ja arviointi.	Tunnistettujen kehittämistoimenpitei- den toimeenpanosta saatua tietoa hyödynnetään organisaation suorituskyyvyn parantamiseen innovatiivisilla ratkaisuilla.
				Tarkoituksen- mukainen sisäinen ja ulkoinen vertailu oman toiminnan arvioimiseksi.

Taulukko 10 Omavalvonnan toiminnan kehittämisen osaprosessi

3.5.5. Omavalvonnan kokonaistoimintaprosessi pelastustoimessa

Pelastustoimen omavalvonta (kuva 8) noudattaa hyvinvointialueen omavalvonnan kokonaisprosessia, sen alaprosesseja sekä prosessien periaatteita.

Kuva 8 Pelastustoimen omavalvonnan viitekehys

Pelastustoimen omavalvonnan suunnittelu ja ohjaus perustuu pelastustoimen palvelutasopäätökseen. Palvelutasopäätöksessä huomioidaan merkittävät kansalliset riskit, selvitetään alueella esiintyvät uhat ja niistä aiheutuvat riskit sekä määritellään toiminnan tavoitteet, käytettävät voimavarat, tuotettavat palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätös sisältää suunnitelman palvelutason kehittämiseksi, ja siinä huomioidaan valtioneuvoston vahvistamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet. Sisäministeriön asetus hyvinvointialueen pelastustoimen omavalvonnasta ohjaa pelastustoimen omavalvontaohjelman yleistä sisältöä ja laatimista. Asetus seuranta- ja arviointivelvollisuudesta (1213/2022) määrittelee pelastustoimen tiedonantovelvoitteiden vähimmäistietosisällön.

Pelastustoimen palvelut määräytyvät palvelupäätöksessä määritellyn palvelutason mukaisesti. Omavalvontaa kohdistetaan palvelutasopäätöksessä määritettyyn palvelutuotantoon, järjestämistehtävään sekä strategisten ja toiminnan kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden toteutukseen.

Pelastustoimen palvelutuotannon seuraaminen perustuu velvoitteeseen seurata pelastustoimen palvelujen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta. Pelastustoimen palvelutuotannossa seurataan palvelutasopäätöksen ja pelastustoimen suorituskyvyn toteutumista.

Hyvinvointialueen on verrattava omavalvonnalla tuotettua tietoa vastaavaan muihin hyvinvointialueita koskevaan tietoon. Tietoa on hyödynnettävä pelastustoimen tietojohdattamisessa toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen, kehittämisen ja päätöksenteon tukena sekä palvelutuotannon puutteellisuuksien korjaamisessa. Omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet on julkaistava julkisessa tietoverkossa sekä laadittava vuosittain selvitys pelastustoimen palvelujen toteutumisesta ja talouden tilasta alueellaan sisäministeriölle ja aluehallintovirastolle. Toiminnan kehittäminen perustuu palvelutasopäätöksen kehittämisohjelmaan, omavalvonnalla tuotettuun tietoon, aluehallintovirastojen valtakunnalliseen ja alueelliseen asiantuntija-arvioihin sekä Valtioneuvoston ja hyvinvointialueen asettamiin strategisiin tavoitteisiin.

3.6. Omavalvonnan läpileikkaavat prosessit

3.6.1. Tiedon hyödyntäminen omavalvonnan toteuttamisessa

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen dataohjelma ohjaa hyvinvointialueen tietojohdattamista. Laadukkaana ja oikea-aikaisen tiedon avulla voimme toimia asiakaslähtöisemmin ja kustannustehokkaammin. Oikean tiedon avulla ymmärrämme muuttuvaa ympäristöä ja vaatimuksia sekä tuotamme arvoa päijäthämäläisille sekä omistaja- ja ohjaustahoille. Dataohjelmassa on huomioitu alueelliset ja kansalliset tavoitteet, alan sääntely, sekä hyvinvointialueen strategia. Tieto valjastetaan päätöksenteon ja kehittämisen tueksi sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluissa. Vastuu tietojohdattamisesta on meillä kaikilla.

Tiedon hyödyntäminen on keskeinen osa omavalvonnan toteutusta ja sitä kuvaavaa kokonaisprosessia. Erityisesti tiedon hyödyntämisen rooli korostuu omavalvonnan seurannan osaprosessissa. Omavalvonnan toteutuksessa huomioidaan lainsäädännön perusteella jo käytössä olevat sekä tulevaisuudessa käyttöön otettavat mittarit. Päällekkäistä sekä ylimääräistä seurantaä pyritään välttämään.

Omavalvonnan mittaamisen yhdenmukaisuuden varmistamiseksi omavalvontaohjelmassa on määritelty omavalvonnan mittaamisen viitekehys (kuva 9), jota sovelletaan yksikötasoisissa omavalvontasuunnitelmissa. Omavalvonnan mittaamisen viitekehys luo edellytykset tietoperusteiselle johtamiselle ja toiminnan kehittämiselle sekä tarjoaa tietoa palvelujen järjestämisen omavalvonnan ja palvelutuotannon omavalvonnan tueksi. Viitekehyksessä on myös tunnistettu omavalvonnan tuottaman tiedon käyttäjät, joita on hyvinvointialueen organisaation kaikilla tasoilla. Omavalvonnan mittaamisen viitekehystä kehitetään omavalvonnan jatkuvan oppimisen ja kehittämisen mallin mukaisesti.

Kuva 9 Omavalvonnan mittaamisen viitekehys: osa-alueet, hyödyntäminen ja käyttäjät

Omavalvonnan mittaamisen viitekehys muodostuu seitsemästä osa-alueesta ja näitä poikkileikkaavasta riskienhallinnan osa-alueesta. Lisäksi viitekehyksessä on määriteltä omavalvonnan tuottaman mittaritiedon käyttäjät sekä omavalvonnan tiedon hyödyntämisen näkökulmat. Perustan viitekehykselle luo tietopohja ja -määrittelyt, jotka perustuvat pääosin lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin hyvinvointialueella seurattavista tiedoista sekä jo olemassa oleviin toiminnan seurannan mittareihin.

Omavalvontaohjelman mittaamisen viitekehys asettaa osa-aluekohtaisesti ylätasoa vaatimukset yksikötasoisissa omavalvontasuunnitelmissa dokumentoiduille omavalvonnan mittareille. Toimialojen ja tulosalueiden tehtävänä on määritellä tarkoituksenmukaiset ja omavalvontaohjelman mittaamisen viitekehysten osa-alueiden vaatimukset sekä oman toiminnan tarpeet ja kriteerit täyttävät mittarit. Tämän lisäksi mittareiden seurantaikäytännöt ja hyväksyttävät vaihteluvälit tulee dokumentoida omavalvontasuunnitelmiin (kts. liitteet). Mittarien määrittelyssä ja seurannassa tulee kiinnittää huomiota lainsäädännön asettamien vaatimusten toteutumisen seurannan lisäksi eri mittaritiedon käyttäjien tarpeisiin. Yksikkökohtaisessa omavalvonnassa seurattavien mittarien määrää ei ole rajoitettu, mutta niiden seurannan tulee olla säännöllistä ja toiminnan näkökulmasta perusteltua.

Mittaritiedon käyttäjät hyödyntävät omavalvonnan tuottamaa tietoa eri tavoin. Yksiköissä tietoa hyödynnetään käytännön tasolla päivittäisessä toiminnassa, kun taas toimialoilla ja hyvinvointialueen johdon tasolla tiedon hyödyntäminen keskittyy seurantaan ja tarvittaessa johtamiseen ja toiminnan kehittämiseen. Mittaritietoa tarkasteltaessa ja vertailtaessa tehdään

sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden mukaisesti riskienhallinnan toimenpiteitä: tunnistetaan, analysoidaan ja hallitaan riskejä.

Hyvinvointialueen omavalvonnasta julkaistaan säännöllisesti tietoa hyvinvointialueen asukkaille ja aluevaltuustolle osavuosisikatsauksien yhteydessä. Hyvinvointialueen omavalvonnan osavuosisikatsauksen koostaa omavalvontatiimi yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointialueen omavalvonnan tilannekatsauksen julkaisu ei rajoita toimialojen omavalvonnan tarkemman tason julkista raportointia, vaan luo asukkaille ja aluevaltuustolle mahdollisuuden tarkastella hyvinvointialueen omavalvonnan tilannetta. Hyvinvointialueen omavalvonnasta asukkaille säännöllisesti julkaistavat tiedot ovat taulukossa 11. Julkaistavien tietojen kokonaisuutta tullaan kehittämään asukkaiden palautteen ja omavalvonnan toimintaprosessista saatavan tiedon pohjalta.

Hyvinvointialueen omavalvonnan mittarit ohjaavat omavalvonnan seurantaan palveluiden saatavuuden eri osa-alueilla. Yhden mittarin tietoa saatetaan hyödyntää monen eri osa-alueen arvioinnissa.

Omavalvonnasta julkaistavat tiedot	
Viitekehyksen osa-alue	Julkaistavan tiedon kuvaus
Saatavuus	Sosiaali- ja terveyspalvelut -toimialat • Terveyspalveluiden hoitoon pääsyn määräaikojen toteutuminen ○ Raportoidaan valtakunnallisten tavoitteiden ja toimialojen määrittelemien painopisteiden mukaan kehittämistoimenpiteitä vuonna 2024 • Sosiaalihuollon palveluihin pääsyn määräaikojen ja käsittelyaikojen sekä hoito- ja palvelutakuun toteutuminen ○ Raportoidaan toimialojen määrittelemien painopisteiden mukaan kehittämistoimenpiteitä vuonna 2024 Pelastustoimi • Toimintavalmiusaika
Jatkuvuus	Sosiaali- ja terveyspalvelut • Perustason sosiaali- ja terveydenhuollon jatkuvuus COC-indeksin seuranta Pelastustoimi • Ei erillistä jatkuvuuden mittari
Turvallisuus ja laatu	Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi • Asiakas- ja potilasturvallisuus ○ Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian toimeenpano ja itsearviointi ○ Vaaratapahtuma- ja epäkohtailmoitukset ○ Kokonaismäärät (asiakas - ja potilas, työ, - toiminta, - tietoturvallisuus) ○ Keskeisimmät havainnot ja kehittämistoimenpiteet ○ Reagointiajat (asiakas - ja potilas, työ, - toiminta, - tietoturvallisuus) ○ Hoitohenkilökunnan influenssarokotuskattavuus prosentteina • Omavalvonnan toteutumisen varmentaminen ○ Omaan ja ostopalvelutoimintaan tehtyjen tarkastukset määrä, havainnot ja kehittämistoimenpiteet ○ Asiakas- ja potilasturvallisuuskäyntien kokonaismäärät ja keskeiset nostot ○ Vakavien vaaratapahtumien tutkinnat ja keskeiset nostot • LEAN ja IMS-kehittäminen ○ LEAN-koulutettujen määrä (alkeis/jatko) ○ LEAN-kehittämistoimenpiteiden määrä teemoittain ○ IMS-koulutettujen määrä (dokumentit/prosessit) ○ Kuvattujen/hyväksytyjen prosessien määrä • Whistleblower -ilmoitusten määrä ja sisällöllinen arvio • Sosiaali- ja terveyspalvelut • RAI ○ RAI – arvioitujen osuus palvelunsaajista ○ RAI-indikaattoreiden arviointitaulukko kansallisten laatusuosituksen mukaan kaksi kertaa vuodessa (ensimmäinen osavuosisraportti ja vuosiraportti)

Vaikuttavuus	Sosiaali- ja terveyspalvelut • Ei yksittäistä erillistä mittaria ensivaiheessa. Pelastustoimi: • Pelastetut henkilö- ja omaisuusarvot – Jani Aaltonen
Asiakas- kokemus ja osallisuus	Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi • Asiakaspalautteiden määrä ja sisältö (sote-palvelut) ○ Asiakaspalautteiden määrä ○ NPS-nettosuositteluindeksi ○ Mikä vaikutti kokemukseesi eniten? teemoiteltuna ○ Kansallisten väittämien (7 kpl) tulokset ○ Palautteiden perusteella tehdyt kehittämistoimenpiteet • Sosiaali- ja potilasasiavastaavien tilastot ja kehittämishavainnot • Asiakkaiden/potilaiden/läheisten vaaratapahtumailmoitusten kokonaismäärät ja keskeiset nostot
Yhdenvertaisuus	Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi • Toiminnallisessa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa määritellyt tunnusluvut ja niiden toimeenpano ○ Sotkanet-indikaattoreista: saatavuutta (välimatkat), asiakasmaksut sekä ovatko asiakkaat kokeneet huolta sähköisten palvelujen käyttämisessä ○ Eettisten tapahtumailmoitusten määrä Pelastustoimi: • Ei erillistä yhdenvertaisuuden mittaria
Henkilöstö	Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi • Henkilöstön seurantaan määritellyt tunnusluvut ○ Henkilöstö saatavuus ja riittävyys ○ Osaamisen kehittäminen ○ Työhyvinvointi ○ Onnistumisilmoitukset
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Toimialojen määrittelemien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden osavuosiseuranta. TEA-viisarin kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön aktiivisuus Hyte-kerroin

Taulukko 11 Päijät-Hämeen omavalvonnasta julkaistavat tiedot

3.6.2. Riskienhallinta

Omavalvonta on yksi tavoista toteuttaa hyvinvointialueen sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa. Riskienhallinta näkyy tässä omavalvontaohjelmassa kuvatussa omavalvonnan toimintaprosessissa läpileikkaavana teemana, koska omavalvonnan kaikki eri toimet toteuttavat osaltaan riskienhallintaa.

Riski määritellään Päijät-Hämeen hyvinvointialueella niin, että se on epävarmuuden vaikutus toiminnan tavoitteisiin tai poikkeama tavoitteista. Epävarmuus voi syntyä toimintaympäristöstä tai organisaation omissa toiminnoissa, kun riittävää tietoa ilmiöstä ei ole saatavilla. Vaikutus voi olla positiivinen tai negatiivinen ja vaikutuksen suuruutta pyritään arvioimaan. Riskien arvioinnissa on huomioitava toimintaan vaikuttavat sisäiset ja ulkoiset riskit. Riskienhallinnassa on olennaista ymmärtää, että eri organisaation osissa riskejä tunnistetaan eri teemoista eri tavoin.

Ensiksi, omavalvonta on riskiperusteista. Sillä pyritään ehkäisemään, havaitsemaan ja korjaamaan palvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä jo tunnistettuja ja jatkossa tunnistettavia riskejä. Omavalvonnan riskiperusteisuuden myötä hyvinvointialue- ja toimialatasoisen omavalvonnan vuosisuunnittelun yhteydessä asetetaan omavalvonnan menettelyille seuraavan vuoden painopisteet, jotka ovat osa riskien ja mahdollisuuksien hallintaa.

Toiseksi riskienhallinta on osa omavalvonnan sisältöä. Omavalvonnan avulla varmistetaan, että riskienhallinnan menetelmiä, kuten riskien tunnistamista ja riskiarvioita, toteutetaan toiminnassa ja riskienhallintatoimenpiteitä tehdään. Riskienhallinnan käytännön toteuttamisen näkökulmasta omavalvonnan jatkuvan seurannan puitteissa havainnoidaan ennakoivasti, suunnitelmallisesti ja reaktiivisesti erilaisia puutteita ja reagoidaan niihin toiminnan eri tasoilla. Yksityiskohtaiset edellytykset hyvinvointialueen toimintojen riskienhallinnalle omavalvonnan näkökulmasta kuvataan omavalvontasuunnitelmissa. Omavalvontaohjelman linkkinä oleva kirjoitus pohja määrittää yhteiset edellytykset sosiaali- ja terveystoimialojen omavalvontasuunnitelmille. Esimerkiksi edellytys ja tapa yksikkökohtaisten riskiarviointien toteuttamiseen tulee kuvata omavalvontasuunnitelmissa siten, että yhteistä riskiarviointien muodostamaa tietopohjaa voidaan hyödyntää paitsi yksikköjen omassa toiminnassa myös laajemmin toiminnassa esimerkiksi hyvinvointialueen yhteisessä riskienarvioinnissa ja -hallinnassa ja omavalvonnan vuosisuunnittelussa.

Kolmanneksi riskienhallinta on osa päätöksentekoa. Riskienhallintaa tehdään, kun asetetaan toiminnalle tavoitteita ja tarkastellaan tavoitteiden saavutettua tasoa. Saavutetun tason vaikutusta toiminnan tavoitteisiin tulee omavalvonnassa arvioida mittaritiedon perusteella. Omavalvonnan mittareita tarkasteltaessa tulee tehdä riskien ja mahdollisuuksien tunnistamista, analyysia ja niiden merkityksen arviointia toiminnalle. Näiden perusteella tehdään tarvittaessa toimenpiteitä, ja riskit ja mahdollisuudet huomioidaan päätöksenteossa.

Omavalvonta on tunnistettu hyvinvointialueella merkittäväksi menetelmäksi ja dokumentoidun riskitiedon lähteeksi riskienhallinnan kokonaisuudessa.

Hyvinvointialueen riskienhallinnan kypsyystasoa arvioidaan säännöllisin väliajoin ja kehitetään jatkuvan parantamisen periaatteella. Riskienhallinnan kypsyys kehittyminen huomioidaan myös jatkossa omavalvontaohjelmassa. Hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallintaa koskevat periaatteet kuvataan aluevaltuuston hyväksymässä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteissa. Menetelmät riskien ja mahdollisuuksien hallinnalle ohjeistetaan riskienhallinnan menetelmät -dokumentissa.

3.6.3. Viestintä

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen viestintäohjelma kuvaa, miten viestinnällä ja vuorovaikutuksella tuetaan hyvinvointialueen onnistumista perustehtävässään. Viestintäohjelma ja sitä täydentävät ohjeet määrittelevät viestinnän vastuut, roolit ja viestinnässä käytettävät kanavat. Monikanavaisen viestinnän avulla varmistetaan omavalvonnan toteutumista hyvinvointialueella. Omavalvonnasta viestiminen toteutetaan hyvinvointialueen viestintäohjelman linjausten mukaisesti.

Riittävä ja oikea-aikainen viestintä on edellytys omavalvonnan onnistumiselle ja tavoitteiden toteutumiselle. Viestintää tarvitaan, jotta henkilöstöllä on tarvittavat tiedot ja ymmärrys omavalvonnasta ja sen merkityksestä. Sisäisellä viestinnällä ja vuorovaikutuksella tuetaan epäkohtien korjaamista ja toiminnan kehittämistä. Viestinnällä varmistetaan osaamista niin omassa toiminnassa kuin ostopalveluissakin.

Asukkaille, asiakkaille ja potilaille on viestitään avoimesti omavalvonnan käytännöistä ja tehtävä tunnetuksi vaikuttamisen mahdollisuuksia ja kanavia. Viestinnällä jaetaan tietoa, neuvotaan ja ohjataan, mutta myös rakennetaan luottamusta. Viestintä on keino vahvistaa asiakkaiden osallisuutta palveluiden kehittämisessä. Hyvinvointialue julkaisee verkkosivuillaan omavalvontaohjelman ja toimialakohtaiset omavalvontasuunnitelmat. Hyvinvointialueen verkossa julkaistaan myös neljän kuukauden välein hyvinvointialueen talouden- ja toiminnan sekä omavalvonnan osavuosikatsaus, jotka sisältävät tietoa järjestämisvastuun ja toiminnan omavalvonnan toteutumisesta.

4. Palvelutuotannon ohjaus ja valvonta

Valvira valvoo valtakunnallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämistä, toteuttamista ja lainmukaisuutta. Aluehallintovirastot ohjaavat ja valvovat toimintaa toimialueillaan. Viranomaisvalvonnan lisäksi Valvira ylläpitää valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien ja palveluyksikköjen rekisteriä (Soteri). Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja edellyttää rekisteröitymistä palveluntuottajaksi ja vähintään yhden palveluyksikön rekisteröimistä. Laki Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) tuli voimaan yksityisten palveluntuottajien osalta 1.1.2024. Julkisen palveluntuottajan rekisteröinnin tiedot tulee ilmoittaa valvontaviranomaiselle 31.12.2026 mennessä. Viranomaisten tulee viedä tiedot Soteri-rekisteriin vuoden 2028 loppuun mennessä.

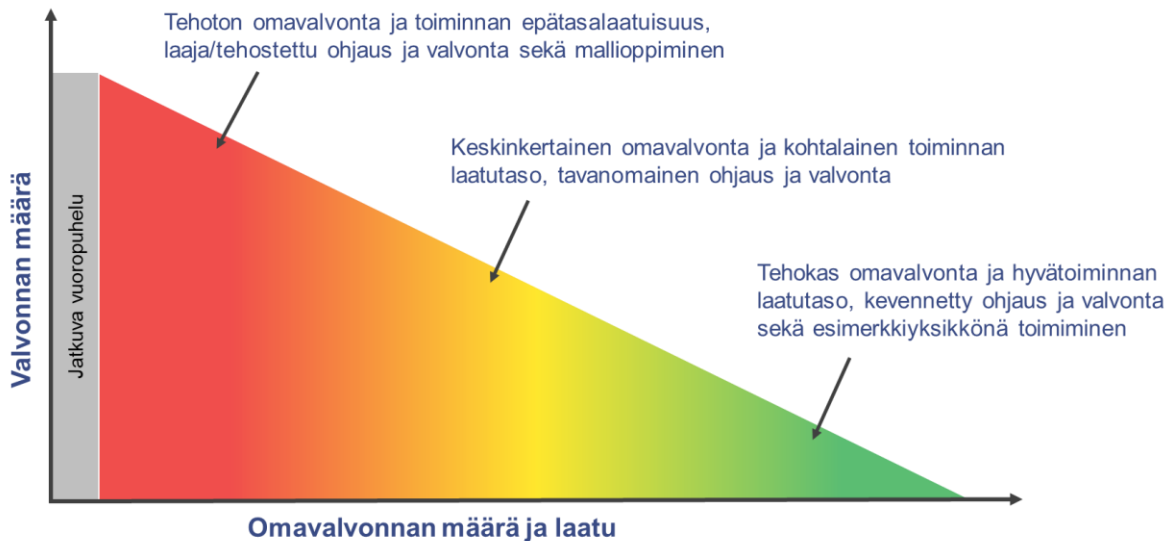
Rekisteröityminen tapahtuu sähköisesti. Perustietojen lisäksi palveluntuottaja vahvistaa lakisääteisten asiakirjojen olemassaolon ilmoittamalla suunnitelmien päivämäärät. Suunnitelmia ei tarvitse liittää liitetiedostoina vaan viranomainen pyytää ne tarvittaessa. Vahvistettavia suunnitelmia ovat muun muassa omavalvontasuunnitelma, lääkehoitosuunnitelma (kun tarjotaan lääkehoitoa) ja tietoturvasuunnitelma.

Hyvinvointialueen velvollisuus on valvoa palvelun sopimuksenmukaisuutta ja sisältöä. Palvelukuvaukseen sisältyy hankittavalle palvelulle asetut vähimmäisvaatimukset, jotka tuotettavan palvelun tulee täyttää koko sopimuskauden ajan, mikäli ei toisin sovita. Palvelukuvaukseen kirjataan palveluntuottajan velvollisuus laatia omavalvontasuunnitelmat sisältäen muun muassa lääkehoidon suunnitelman ajantasaisten lakien, laatusuosituksen ja valvojan viranomaisen antamien määräyksien sekä hyvinvointialueen vaatimusten mukaisesti.

4.1. Palveluntuottajien ohjaus ja valvonta

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon valvonta ja ohjaus perustuu hyvinvointialueen ohjaus- ja valvontavelvollisuuteen (41 § 612/2021 ja 24 § 741/2023). Tähän velvollisuuteen kuuluu julkisen ja yksityisen palvelutuotannon ohjauksen ja valvonnan lisäksi palveluntuottajien alihankkijoiden sekä tehtyjen sopimusten noudattamisen valvonta.

Palvelutuotannon ohjaus ja valvonta on osa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen järjestämisvastuun omavalvontaa ja sen keskeisenä tehtävänä on todentaa ja varmistaa palveluntuottajien ja palveluyksiköiden omavalvonnan toteutuminen sekä palvelujen vaatimustenmukaisuus. Ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on myös tuoda esiin niitä omavalvonnan osa-alueita, joiden toteutumisen kehittämiseen tulee vielä erityisesti panostaa sekä niitä, joissa on jo onnistuttu. Onnistuessaan palveluntuottajien ohjaus ja valvonta tunnistaa laatua uhkaavat riskit jo ennakoon ja minimoi mahdollisia haittoja sekä niistä aiheutuvia lisäkustannuksia.

Kuva 10. Omavalvonnan toteutumista varmistetaan valvonnalla

Omavalvontaohjelman luvussa 3.2. Omavalvonta osana johtamisjärjestelmää on kuvattu valvonnan organisoituminen hyvinvointialueella. Tässä luvussa kuvataan valvonnan eri muodot ja valvonnan kehittäminen. Omavalvontaohjelma sisältää suunnitelman valvonnan painopistealueista, jotka täydentävät valtakunnallista valvontaohjelmaa.

4.2. Palvelutuotannon ohjauksen ja valvonnan menettelyt

Valvonnan kehittäminen edellyttää aktiivista avointa palvelutuottaja yhteistyötä, Päijät-Hämeen hyvinvointialueen eri toimijoiden kanssa. Palvelujen valvonnassa korostuu palveluntuottajan oma vastuu valvoa toiminnan asianmukaisuutta ja todentaa omavalvonnan toteutumista palvelutuotannossa. Palveluntuottajalla on velvollisuus laatia omavalvonta- ja lääkehoitosuunnitelma sekä toimia suunnitelmien mukaisesti. Palvelunjärjestäjällä on vastuu ohjata ja valvoa tätä kokonaisuutta. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on palveluntuottajan ja järjestäjän rooli sekä vastuut.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen valvontaan määritellään tarkoituksenmukaiset rakenteet, resurssit ja edellytettävä osaaminen hoitaa valvontaa. Hyvinvointialueen valvontatapahtumat dokumentoidaan ja raportoidaan tarvittaessa aluehallintovirastolle. Valvontaan määritellään käytettävät menetelmät hyödyntäen asiakirjavalvontaa, itsearviointeja ja auditointeja valvonta sekä ohjauskäyntien rinnalla. Tietoisuutta omavalvonnan ja valvonnan keinoista lisätään erilaisin ohjauksen ja koulutuksen keinoin julkisessa ja yksityisessä palvelutuotannossa.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella kehittämisen keskeinen tavoite on valvontaprosessin toteutuminen tasalaatuisesti. Tämä mahdollistetaan riittävän yhtenäisten valvontaprosessien, arviointikriteerien ja menetelmien avulla. Asiakkaiden yhdenvertainen asema, palvelujen sisältö ja laatu tulee olla yhdenmukaista riippumatta palvelun järjestämisen mallista. Hyvinvointialueella toteutetaan ennakoivaa, suunnitelmallista ja jälkikäteistä valvontaa (taulukko 12). Kaikissa valvonnan muodoissa on keskeistä omavalvonnan tukeminen ja ohjaus.

	Ennakoiva valvonta	Suunnitelmallinen valvonta	Jälkikäteisvalvonta
Valvonnan tyyppien kuvaus	Valvontamenettelyt, joiden tavoitteena on pienentää toiminnasta kumpuavia riskejä ennakoivasti omavalvonnan keinoin, sekä kehittää toimintaa kokonaisuutena.	Valvontamenettelyt, jotka ovat ennalta suunniteltuja ja muodostavat läpi koko kalenterivuoden tapahtuvan systemaattisen ja säännöllisen valvontakokonaisuuden.	Valvontamenettelyt, jotka syntyvät toiminnasta nousevista herätteistä.
Mitä erilaisia valvonnan menettelyitä tähän kuuluu?	- Järjestämisvastuun omavalvonta, sekä valvontatiedon tilastointi ja hyödyntäminen - Toimintayksikön omavalvonnan toimintaprosessin todentaminen - Säännöllinen vuorovaikutus, ohjaus ja neuvonta palveluntuottajien kanssa - Työntekijöiden perehdytys ja koulutus - Sopimusten seuranta ja valvonta, sekä muu asiakirjapohjainen valvonta ja ohjaus - Yksiköissä tapahtuvan havainnoinnin pohjalta toiminnan korjaaminen ja kehittäminen	- Omavalvonnan vuosikellon mukainen toiminta - Ennakoivat ja suunnitelmalliset ohjaus- ja valvontakäynnit - Sisäinen auditointi ja omavalvonnan itsearviointi - Informaatiovalvonta eli valvonta ilman valvontakäyntiä ja tilannekuvan muodostaminen - Alueellisten riski-indikaattorien seuranta - Viranomaisvalvonta ja -yhteistyö	- Herätteitä ovat asiakaspalautteet, selvityspyynnöt, reklamaatiot, muistutukset ja kantelut sekä työntekijäpalautteet - Toiminnasta nouseva indikaattoreiden pohjalta tehtävä valvonta - Viranomaispalautteet - Jälkikäteen tehdyt reaktiiviset valvontakäynnit - Vakavan vaaratapahtuman tutkinta - Toiminnan poikkeus- ja vaaratilanteiden jälkeinen raportointi ja yhteiset kehityskäytännöt
Todentaminen	Julkaisuvelvollisuus neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa toteutuneesta kehittämisestä.	Ennakoivat ja suunnitelmalliset ohjaus-, arviointi-, tarkastus- ja auditointikäynnit	Jälkikäteen tehdyt reaktiiviset valvontakäynnit. Toiminnasta nousevat vakavat vaaratapahtumat. Muistutusten ja kanteluiden määrä.

Taulukko 12. Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen ja valvonnan menettelyt

Ennakoiva ohjaus ja valvonta on järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen, valvontatyötä tekevän henkilöstön ja palveluiden tuottajien välistä vuorovaikutusta, ohjausta, tiedonvälitystä, tietojen tarkistamista ja lausuntojen sekä selvitysten antamista. Ennakoivan ohjauksen avulla tuetaan palveluntuottajia ja palveluyksiköitä omavalvonnan kokonaistoimintaprosessin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ennakoivaa ohjausta ovat myös hyvinvointialueen järjestämät omavalvontaa tukevat koulutustilaisuudet sekä tiedottaminen.

Ennakoiva ohjaus ja valvonta liittyvät vahvasti omavalvontaan ja riskienhallintaan, sillä molemmissa toiminnoissa pyritään minimoimaan toiminnan riskejä, ja täten raskaampia valvonnan tai korjaustoimintojen muotoja. Ennakoivan valvonnan mahdollisuudet ovat parhaat silloin kun toimintayksiköt itse seuraavat aktiivisesti prosessejaan ja palvelujensa laatua, tunnistavat laatua uhkaavat riskit jo ennakolta ja toimivat nopeasti niiden poistamiseksi tai mahdollisten haittojen minimoimiseksi.

Suunnitelmallisen valvonnan muodostavat kalenterivuoteen sidotut ennakolta määrätyt ja suunnitellut valvontatoimet. Keskeinen osa suunnitelmallisia valvontatoimia ovat palveluyksiköiden ohjaus-, neuvonta- ja valvontakäynnit, joiden avulla todennetaan ja varmistetaan palveluntuottajien ja palveluyksiköiden omavalvonnan toteutuminen sekä palvelujen vaatimustenmukaisuus. Suunnitelmallista valvontaa ohjaavat muun muassa hyvinvointialueen määrittelemä omavalvonnan vuosikello, valvonnan painopistealueet, toimialan omavalvonnan vuosikello, ohjauksen ja valvonnan prosessikuvaukset ja asiakirjat.

Lähtökohtaisesti suunnitelmallinen ohjaus ja valvonta kohdistetaan riskiperusteisesti sinne, missä hyvinvointialueen valvonnan ja valvontaviranomaisten asiantuntemuksen mukaan on eniten puutteita palvelujen saatavuuden, laadun tai turvallisuuden osalta. Omavalvonnan itsearvioinneista ja tarkastuskertomuksista saatu tieto sekä valvontakohteiden valvontahistoria ovat olennainen osa riskiperusteiden valvonnan kohdentamista.

Sopimusohjaus- ja valvonta on yksi suunnitelmallisen ohjauksen ja valvonnan menettelyistä. Sopimusvalvonnan tavoitteena on varmistaa, että palveluntuottaja noudattaa hyvinvointialueen kanssa tehtyä sopimusta. Pelastustoimen tekemät palotarkastukset sosiaali- ja terveydenhuollon kiinteistöihin ovat myös osa suunnitelmallista ohjausta ja valvontaa. Pelastustoimen valvontatehtävää ohjaa pelastuslaki ja pelastustoimen [valvontasuunnitelma](#).

Jälkikäteen tapahtuvat ohjauksen ja valvonnan muodostavat valvontamenettelyt, jotka syntyvät toiminnasta syntyvistä tilanteista sekä toiminnasta nousseista puutteista. Herätteitä jälkikäteiselle valvonnalle voivat olla esimerkiksi palaute asukkailta, työntekijöiltä tai viranomaisilta sekä omavalvonnan ja suunnitelmallisen valvonnan kautta nousseet havainnot. Jälkikäteistä valvontaa on myös erinäiset selvityspyynnot ja reklamaatiot toiminnasta. Tavoitteena Päijät-Hämeessä on, että jälkikäteistä valvontaa tarvitsisi tehdä mahdollisimman vähän, sillä se on valvonnan muodoista kaikista raskain. Jälkikäteisen ohjauksen ja valvonnan tärkein tavoite on antaa tukea toimintayksikölle ja saattaa omavalvonta kuntoon.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella käynnistyi vuonna 2024 hanke, jonka tarkoituksena on löytää sopiva ratkaisu valvonnan toiminnanohjaukseen ja valvonta tiedon keruuseen. Työkalun avulla valvontatapahtuman tiedon keruu ja raportointi tapahtuu systemaattisesti ja helposti. Toiveena on mahdollistaa palveluntuottajien toiminnan ja omavalvonnan kehittymisen jatkuva seuranta myös valvontakäyntien välillä. Valvontaprosessista toivotaan kaikille yhdenmukaista ja läpinäkyvää tuotantotavasta riippumatta. Palautteiden ja ilmoitusten perusteella tehdyt korjaustoimenpiteet sekä niiden toteutumisen seuranta halutaan saada näkyviin. Tavoitteena on palvelutuotannon jatkuva kehittäminen

4.3. Omavalvonnan painopisteet vuodelle 2024–2025

Omavalvonnan menettelyjen sisällöllistä kohdentumista ohjataan vuosittain päätettävillä omavalvonnan ja valvonnan painopisteillä (taulukko 13). Painopisteet voivat olla hyvinvointialuetasoisia tai toimialakohtaisia. Painopisteiden muodostamisessa hyödynnetään omavalvonnan lukuisista eri lähteistä ja havainnoista muodostuvaa kokonais kuvaa. Painopisteet asetetaan riskiperustaisesti ja linjataan hyvinvointialueen strategisista tavoitteista vasten. Linjaukset painopisteistä tekee Järjestämisen tuki yhdessä toimialojen kanssa. Painopisteet kirjataan omavalvontaohjelmaan ja niiden seurannan toteuttaminen omavalvontasuunnitelmiin, jotta ne tulevat sitäkin kautta tiedoksi toimialoille ja yksiköihin. Painopisteitä seurataan osana omavalvonnan seurantajärjestelmää ja niistä raportoidaan omavalvonnan vuosiraportoinnin yhteydessä.

Toimiala	Painopiste
Hyvinvointialue	Omavalvonnan kokonaistoimintaprosessin toteutumisen seuranta ja arviointi • Omavalvonnan toteutumisen seurannan rakenteiden ja sisällön arviointimallin toimivuus • Omavalvonnasta saatua tietoa hyödynnetään organisaation toiminnan kehittämisessä • Palveluiden ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan menetelmien sekä käytäntöjen kehittyminen
Ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus	Hoito- ja palvelutakuun toteutuminen ja seuranta Osallisuuden toteutuminen ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen Lääkehoitosuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi
Perhe- ja sosiaalipalvelut	Hoito- ja palvelutakuun toteutuminen ja sen seuranta ○ Huomioitava kansallisesti yhdenmukaisen omavalvonnan seurantatiedon keräämisvaatimukset, lainsäädännön edellyttämä tiedonkeruu Neuvola-, opiskelu- ja kouluterveydenhuollon terveystarkastusten toteutuminen ○ Tarkastusten toteutumisen ohella huomioitava tarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen Osallisuuden toteutuminen ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ○ Asiakas- ja toteuttamissuunnitelmien laatiminen ja niiden ajantasaisuus ○ Rajoitustoimenpiteet ja niiden seuranta Omavalvonnan toteutumisen seuranta ja arviointi ○ Omavalvontasuunnitelmat ja niiden toteutumisen seuranta ja sisällön arviointi.
Terveys- ja sairaanhoitopalvelut	Läpimenoaika yhteispäivystyksessä Erikoissairaanhoidon kiireettömän hoidon hoitotakuun määräaikaisten toteutuminen Sairaalinfektoiden määrä (sairaala-alkuisten veriviljelypositiivisten infektioiden määrä)

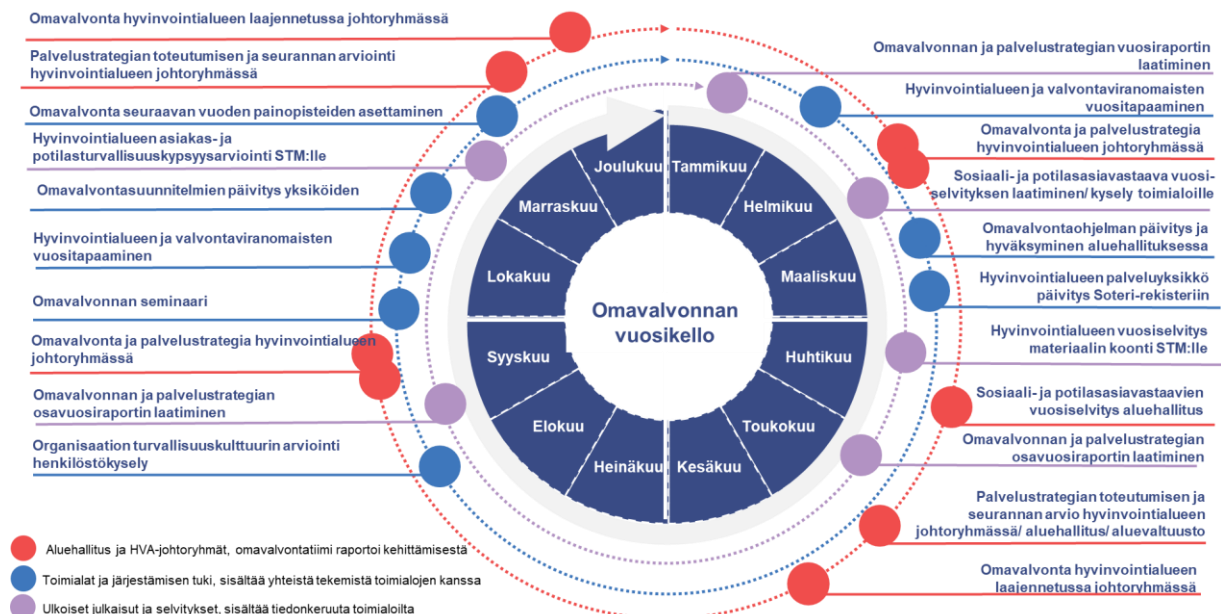
	Suun terveydenhuollon hoitotakuun määräaikojen toteutuminen
	Avosairaanhoidon hoitotakuun määräaikojen toteutuminen
Pelastustoimen palvelut	Toimintavalmiudessa havaittujen puutteiden selvittäminen (pelastustoiminta)
	Pelastustoiminnan suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen (pelastustoiminta)
	Tuottamuksellisten ja tahallisten tulipalojen ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen (onnettomuuksien ehkäisy)
	Väestönsuojeluun varautumisen edellyttämien suunnitelmien päivittäminen (varautuminen ja väestönsuojelu)
Tukipalvelut	Toimialojen omavalvonnassa syntyvän tiedon hyödyntäminen tukipalveluiden toimialalla
	Riskienhallinnan kehittäminen toiminnoissa tapahtuvassa omavalvonnassa sekä omavalvontatiedon hyödyntämisen kehittäminen riskienhallinnan kokonaisprosessissa
	Omavalvonnan hyödyntämisen määrittely varautumisen kokonaisuudessa
	Omavalvonnan ja tukipalveluiden yhteistyön edelleen kehittäminen
Aluehallituksen toimiala	Sopimushallinnan kehittäminen
	Hankintaohjeiden ja valtuuksien noudattaminen
	Hoitotarvikkeissa suoritettujen kilpailutusten mukaisen valikoiman noudattaminen ja optimaalinen tilaaminen
	Asiakas- ja potilasturvallisuuden kytkeminen osaksi omavalvontaa

Taulukko 13 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan painopisteet

5. Omavalvonnan suunnittelu, ohjaus ja kehittäminen

5.1. Omavalvonnan suunnittelu ja ohjaaminen

Hyvinvointialueen omavalvonnan vuosittaista suunnittelua ja toteutusta ohjataan omavalvonnan vuosikellon avulla. Vuosikello sisältää omavalvonnan toimet, jotka ovat keskeisiä omavalvonnan suunnittelun, ohjaamisen, raportoinnin ja muuhun toimintaan synkronoinnin näkökulmasta (Kuva 11). Omavalvontaohjelman vuosikellon ylläpidosta vastaa järjestämisen tuki ja sen päivittämistarve tarkastetaan vuosittain. Toimialoilla toteutettavan omavalvonnan vuosikelloista vastaavat toimialat.

Kuva 11 Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan vuosikello

5.2. Omavalvonnan kehittäminen

Omavalvonnan kehittäminen perustuu kolmeen kulmakiveen: jatkuvaan oppimiseen, tavoitteelliseen ja pitkäjänteiseen toiminnan kehittämiseen sekä toiminnan ylläpitämiseen muuttuvan lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan suositusten mukaisena. Jatkuvan oppimisen lähtökohtana on havaintojen perusteella toiminnan kehittäminen ja yhteisen kehityselementtien päivittäminen omavalvontasuunnitelmiin ja omavalvontaohjelmaan käytäntöjen vakiinnuttamiseksi ja levittämiseksi (kuva 12). Omavalvontaohjelma ja siinä kuvatut hyvinvointialueen yhteiset käytännöt päivitetään suuntaa antavasti 2–3 vuoden välein, hyvinvointialueen toiminnan alkaessa mahdollisesti tiheämmin. Omavalvontasuunnitelmat päivitetään vuosittain.

Kuva 12: Omavalvonnan jatkuvan oppimisen ja kehittämisen malli

Omavalvonnan pitkäjänteistä kehittämistä ohjataan kehittämistiekartan avulla, jonka tarkoitus on hahmottaa vuositasolla keskeisimmät omavalvonnan kehityskokonaisuudet, välietapit ja edistämisen aikataulu. Omavalvonnan v. 2022–2024 kehittämistyössä keskitytään kahteen isoon kokonaisuuteen: I) omavalvontaa ohjaavan kokonaisuuden valmistelu ja toimeenpano sekä II) omavalvonnan toteuttamisen valikoidut kehitysteemat (Kuva 12). Näistä ensimmäinen on tärkein, koska hyvinvointialueen laajuisen omavalvonnan jalkauttaminen on ensimmäinen askel omavalvonnan käytänteiden ja kulttuurin muodostamiseksi. Jälkimmäinen kokonaisuus taas sisältää kehitysteemoja, jotka ovat joko osittain uusia velvoitteita tai sisältävät runsaasti kehitysmahdollisuuksia.

Kuva 13: Päijät-Hämeen hyvinvointialueen omavalvonnan kehittämisen tiekartta vuosille 2022–2024

Liitteet

A. Pelastustoimen omavalvontasuunnitelman pohja

Sisällysluettelo

1. Johdanto
 - 1.1. Omavalvonta pelastustoimessa
 - 1.2. Pelastuslaitos ja sen tuottamat palvelut
2. Pelastuslaitoksen prosessit ja tietoperusteinen palveluiden suunnittelu
 - 2.1. Pelastuslaitoksen toiminnan organisointi, prosessit ja johtaminen
- 2.2. Tietoperusteinen palveluiden suunnittelu
3. Palveluiden saatavuuden ja laadun varmistamisen menettelyt
 - 3.1. Henkilöstöresurssit
 - 3.2. Osaamisen ja suorituskyvyn varmistaminen
 - 3.3. Yhteistyömenettely suorituskyvyn ja palveluiden saatavuuden varmistamiseen
 - 3.4. Toimitilat, kalusto ja laitteet
 - 3.5. Toimintaa ohjaavat toimintamallit ja ohjeet
4. Tietojohtaminen, toiminnan arviointi ja raportointi
 - 4.1. Toiminnan ja vaikuttavuuden arvioinnin periaatteet
 - 4.2. Tiedon kerääminen ja tiedon laadun varmistamisen menettelyt
 - 4.3. Palvelutasopäätöksen toteutumisen seuranta ja arviointi
 - 4.4. Tiedon hyödyntämisen keskeiset periaatteet
 - 4.5. Raportointi
5. Omavalvonnan vastuut

Liitteet

- Liite 1. Tiivistelmä omavalvontaohjelman sisällöstä
- Liite 2. Pelastustoimen palvelutuotannon mittaristo
- Liite 3. Pelastustoimen palvelutasopäätöksen seurantamittaristo

B. Sosiaali- ja terveystoimialojen omavalvontasuunnitelman pohja

Sisällysluettelo

JOHDANTO

- 1. Palveluntuottajaa koskevat tiedot**
- 2. Suunnitelman laatiminen ja ylläpito**
 - 2.1. Omavalvonnan johtaminen**
 - 2.2. Tietojohtaminen**
 - 2.3. Tiedonhallintaa tukeva IMS-järjestelmä**
- 3. Toimintaympäristö**
 - 3.1. Aluehallituksen toimiala**
 - 3.2. Terveys- ja sairaanhoitopalvelut**
 - 3.3. Ikääntyneiden palvelut ja kuntoutus**
 - 3.4. Perhe- ja sosiaalipalvelut**
 - 3.5. Tukipalvelut**
- 4. Toiminta-ajatus, arvot ja toimintaperiaatteet**
 - 4.1. Hankinnat**
 - 4.2. Sopimusohjaus ja sopimushallinta**
 - 4.3. Etä- ja digipalvelut**
 - 4.4. Sidosryhmäyhteistyö**
 - 4.5. Alueellinen yhteistyö**
- 5. Riskienhallinta**
 - 5.1. Riskienhallinnan järjestelmät ja menettelytavat**
 - 5.2. Vaarojen tunnistus ja riskien arviointi**
 - 5.3. Varautuminen (Valmius)**
- 6. Asiakas- ja potilasturvallisuus**
 - 6.1. Vaaratapahtumista ilmoittaminen ja niiden käsittely**
 - 6.2. Epäkohtailmoitus**
 - 6.2.1. Asiakas- ja potilasturvallisuusosaamisen vahvistaminen
 - 6.2.2. Vaaratapahtumatutkinnat ja sisäiset selvitykset
- 7. Asiakkaan asema, oikeudet ja oikeusturva**
 - 7.1. Palveluihin hakeutuminen**
 - 7.1.1. Palvelun saatavuuden määraajat
 - 7.1.2. Sosiaali- ja terveysneuvonta
 - 7.2. Asiakkaiden, potilaiden ja läheisten kohtelu**
 - 7.2.1. Itsemääräämisoikeuden vahvistaminen
 - 7.2.2. Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen
 - 7.3. Asiakkaiden, potilaiden ja läheisten osallisuus**
 - 7.3.1. Palautekanavat ja tiedon hyödyntäminen
 - 7.4. Asiakkaan oikeusturva**
 - 7.4.1. Sosiaali- ja potilasasiamies
 - 7.4.2. Muistutukset ja kantelut
- 8. Palvelun sisältö**
 - 8.1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja ehkäisevä työ**
 - 8.2. Asiakkaan ja potilaan palvelun ja hoidon suunnittelu**
 - 8.2.1. Monialainen yhteistyö ja hoidon koordinointi
 - 8.2.2. Sosiaalihuollon asiakassuunnitelma
 - 8.2.3. Terveys-, hoito-, palvelu- ja kasvatussuunnitelmat sekä suunnitelma kuntoutuksen, toimintakyvyn ja kasvun tukeminen
 - 8.2.4. RAI-arviointijärjestelmä
 - 8.3. Asiakas- ja potilastietojen käsittely ja kirjaaminen**
 - 8.3.1. Tietosuoja ja -turva sekä yksityisyyden suoja
 - 8.3.2. Hoidon ja asiakastyön kirjaaminen
 - 8.4. Terveystietojen ja sairaanhoito sekä ennaltaehkäisy**

- 8.5. Lääkehoito**
 - 8.5.1. Lääkehoitoon liittyvien riskien tunnistaminen ja niihin varautuminen
 - 8.5.2. Riskilääkkeet ja suuren riskin lääkkeet
 - 8.5.3. Rajattu yhteiskäyttöinen lääkevarasto
- 8.6. Ravitsemus**
- 8.7. Tartuntatautien ja infektioiden ennaltaehkäisy sekä hygieniakäytännöt**
- 8.8. Laite- ja tarviketurvallisuus**
- 9. Henkilöstön osallisuus, osaaminen, työhyvinvointi ja johtaminen**
 - 9.1. Henkilöstön määrä, rakenne ja riittävyys
 - 9.2. Ammatinharjoittamisen edellytykset ja valvonta
 - 9.3. Perehtyminen ja osaamisen varmistaminen
 - 9.4. Työhyvinvointi ja työturvallisuus
 - 9.5. Henkilöstö osana turvallisuustyötä
- 10. Toimintaympäristö ja tukipalvelut**
 - 10.1. Toimitilat
 - 10.2. Teknologiset ratkaisut
 - 10.3. Kuljetukset
 - 10.4. Ateriapalvelut
- 11. Palvelutuotannon valvonta**
- 12. Kehittämissuunnitelma**
- 13. Seuranta, päivitys ja raportointi**
- 14. Arkistointi ja viestintä**
- 15. Suunnitelman hyväksyntä**
- Liitteet**